

Predicting Forgiveness Based On Virtual Addiction: The Role of Demographic Variables Among The Youth Of Tehran

Somayeh Tajik Esmaeili , Associate Professor, Department of Social Communication, Faculty of Humanities, Tehran East Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: Stajik@iauet.ac.ir

Abstract

Objective: With the increasing prevalence of virtual addiction, various moral and personal values have been significantly influenced. This study aims to examine the relationship between virtual addiction and forgiveness (specifically forgiveness of the past). The primary objective is to predict forgiveness based on virtual addiction while considering the mediating effects of demographic variables among young people in Tehran.

Methods: This study is applied in terms of purpose and employs a causal research design, utilizing a correlational approach with a survey technique. Data were collected through a structured questionnaire. The statistical population consisted of young individuals aged 20 to 38 residing in Tehran, from which a sample of 384 participants was selected using multi-stage cluster sampling.

Results: The findings indicate a positive and significant relationship between age and the behavioral and belief dimensions of forgiveness. As age increases, individuals exhibit higher levels of behavioral and belief-based forgiveness. Additionally, a positive and significant relationship was found between educational attainment and the behavioral and belief dimensions of forgiveness; however, no significant relationship was observed between education and the cognitive or emotional dimensions of forgiveness.

Conclusions: Regarding gender differences, the results reveal a negative and significant relationship between being female and the cognitive, emotional, and religious dimensions of forgiveness. This suggests that women exhibit lower levels of forgiveness in these dimensions compared to men. Furthermore, gender (being female) appears to influence cognitive recognition, beliefs, and emotional responses toward forgiveness, leading to lower overall levels of forgiveness compared to men. Additionally, being single was found to have a negative and significant relationship with the belief dimension and overall forgiveness.

Keywords: forgiveness, dimensions of forgiveness, virtual addiction, contextual variables, youth of Tehran.

پروژہ شہسکاء علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با تعدیل‌گری متغیرهای جمعیت‌شناختی در میان جوانان شهر تهران

سمیه تاجیک اسماعیلی^۱

چکیده

با گسترش پدیده اعتیاد مجازی، بسیاری از جنبه‌های اخلاقی و ارزش‌های فردی، تحت تأثیر قرار گرفته‌اند. در همین راستا، پژوهش حاضر به منظور پیش‌بینی بخشش (گذشت) بر مبنای اعتیاد مجازی طراحی و اجرا شده و هدف آن، پیش‌بینی بخشش بر اساس اعتیاد مجازی با میانجی‌گری متغیرهای جمعیت‌شناختی (سن، جنسیت و مدرک تحصیلی) در میان جوانان کلان‌شهر تهران، است. پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی است و به روش همبستگی با تکنیک پیمایش و ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه انجام شده است. جامعه آماری شامل کلیه جوانان ۲۰ تا ۳۸ ساله ساکن شهر تهران است. نمونه مورد مطالعه ۳۸۴ نفر هستند و به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شده‌اند. نتایج نشان داد که میان سن جوانان با بعد رفتاری، بعد اعتقادی و تمام ابعاد بخشش، رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد و هرچه سن جوانان بالاتر باشد، ابعاد رفتاری و اعتقادی و وضعیت کلی بخشش در آنان، بالاتر است. بین میزان تحصیلات جوانان با بعد رفتاری، بعد اعتقادی و تمام ابعاد بخشش، رابطه مثبت و معنی‌دار، ولی همچنان تحصیلات با بعد شناختی و بعد عاطفی رابطه معنی‌داری ندارد. نتایج درباره اثر جنسیت، میان زن بودن با بعد شناختی، عاطفی، اعتقادی و تمام ابعاد بخشش، رابطه منفی و معنی‌داری نشان می‌دهد، بدین معنی که زنان در ابعاد سه‌گانه شناختی، عاطفی و اعتقادی نسبت به مردان در زمینه بخشش وضعیت پایین‌تری داشته و متغیر جنسیت باعث شده که شناخت، اعتقاد و حتی عاطفه و احساس آنان نسبت به بخشش و گذشت کمتر از مردان باشد. مجرد بودن با بعد اعتقادی و تمامی ابعاد بخشش، رابطه منفی و معنی‌داری داشته است.

واژگان کلیدی

بخشش، ابعاد بخشش، اعتیاد مجازی، متغیرهای جمعیت‌شناختی، جوانان شهر تهران.

مقاله

تحولات چشمگیر فناوری‌های فناوری‌های فناورانه و رایانه‌ای همراه با افزایش روزافزون حجم اطلاعات در جهان، اثرات گسترده و عمیقی را در جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی ایجاد کرده‌اند (پاپچوردانو و لولسکا، ۲۰۲۱). استفاده از فناوری و فناوری‌های نوین یکی از جلوه‌های آشکار دنیای حاضر است. اینترنت به‌عنوان یکی از ابعاد نوپای این فناوری‌های جدید جهان معاصر، نقش به‌سزایی در تغییر و تحول زندگی افراد جامعه دارد. بی‌شک قدم گذاشتن در دنیای مجازی بی‌خطر نبوده و پیامدهایی را برای فرد کاربر به همراه دارد (حق‌ی اورتاکنند، ۱۳۹۵)؛ به عبارت دیگر، علی‌رغم تمام ویژگی‌های برتری که اینترنت دارد، نگرانی‌های جدیدی در خصوص استفاده از آن و تأثیراتی که این فناوری بر جسم و روح و روان انسان می‌گذارد، وجود دارد (حق‌ی اورتاکنند، ۱۳۹۵). در حقیقت، استفاده فزاینده از فناوری رایانه و نفوذ گسترده اینترنت، بسیاری از کاربران را با اختلال بهداشت روانی و ارتباطات اجتماعی ناشی از ابتلا به اعتیاد فضای مجازی مواجه ساخته است (ین و همکاران، ۲۰۰۷؛ قدم‌پور، مهدیانی، پادروند، امرایی و سوری، ۱۳۹۸: ۹۸). رفتارهای اعتیادآور مربوط به اینترنت در حال رایج‌شدن است و این ابزار زمانی که در خانه هستیم، دفتر کار، سرگرمی، آموزش و دسترسی آسان به اطلاعات را ممکن می‌سازد (Gelain Marin & Martins de Almeida, 2024: 1).

کاربران در پی استفاده روزافزون از اینترنت و زندگی در فضای مجازی به مدت طولانی، نوعی وابستگی کاذب نیز به آن می‌یابند که دیگر رهایی از آن امری دشوار است (حق‌ی اورتاکنند، ۱۳۹۵). با توجه به پیامدهایی که اعتیاد مجازی برای فرد معتاد دارد، مثل تغییر دادن سبک زندگی به‌منظور صرف زمان بیشتر در اینترنت، بی‌توجهی به سلامت خود در نتیجه کار با اینترنت، اجتناب از فعالیت‌های مهم زندگی به‌منظور صرف وقت بیشتر در فضای مجازی، کاهش روابط اجتماعی، نادیده گرفتن خانواده و دوستان، مشکلات مالی، مشکلات تحصیلی، مشکلات جسمانی و ... (Young, 1999)، مسئله اعتیاد مجازی لازم است که به‌صورت دقیق بررسی شود (احمدی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۱). از علائم این وضعیت روانی می‌توان به ایجاد مشکلات درونی در فرد، مشکلات و مسائل ایجادشده در محل کار، فراموش کردن مسئولیت در قبال خانواده و دوستان و شغل اشاره کرد. این وضعیت یک بیماری است و مانند هر بیماری روانی دیگر نیاز به شناخت و درمان دارد (سادوک، کاپلان و سادوک، ۲۰۱۵؛ قدم‌پور و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۰). اعتیاد به اینترنت و فضاهای مجازی، انسان‌ها را به

افرادى رها شده تبدیل کرده و بر روابط اجتماعى آنان اثر مى‌گذارد (برقى و زاهدی فرد، ۱۳۹۴: ۴۴).

اعتیاد مجازى یک زمینه تحقیقاتى به‌سرعت در حال رشد است که مورد توجه پژوهشگران، روزنامه‌نگاران و سیاست‌گذاران قرار گرفته است. به‌رغم جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل داده‌های تجربى فراوان، نتایج واضحى در این زمینه وجود ندارد (Kardefelt-Winther, 2014). لذا همچنان انجام پژوهش‌های بیشتر در حوزه‌های مرتبط با این متغیر، ضرورى است. از دیدگاه کلونینجر، افراد از نظر سیستم‌های عصبى مغز که در فعال‌سازی، تداوم و بازدارى رفتار مؤثرند، با یکدیگر متفاوتند. این سیستم‌ها با چهار بعد شخصیتى یعنى نوجویى، آسیب‌پذیری، پاداش وابستگی و پشتکار مشخص مى‌شوند و به ویژگی‌های منظم با نظم، برنامه‌ریزی، اشتیاق در کشف پدیده‌های نو، روابط بین فردی، اهمیت دادن به دیگران، تلاش پایدار و میزان بازدارى رفتارى، اشاره دارند (کاویانى، ۱۳۸۲: صابری، فرقدانى و شاطریان محمدی، ۱۳۹۲: ۷۴). این در حالى است که در افراد معتاد به اینترنت، حساسیت به کسالت، خودکنترلى پایین، تنهایی (Odasi and Kalkan, 2010) و عدم گشودگی و تجربه (به نقل از عشیری، ۱۳۹۰) دیده مى‌شود. همچنین در افراد معتاد به اینترنت، بی‌قیدی، عزت نفس پایین (رحمانی و لواسانى، ۲۰۱۱) و هوش معنوى پایین (عشیری، ۱۳۹۰) مشاهده شده است (صابری و همکاران، ۱۳۹۲: ۷۴).

کارشناسان و متخصصان همواره در بررسی علل و مواردی که سبب اعتیاد به فضای مجازى و به تبع آن گرایش به رفتارهای پرخطر مى‌شود، سهم عوامل روان‌شناختی را مهم و اساسی مى‌دانند (قدم‌پور و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۲). ازجمله عوامل روان‌شناختی که ممکن است تحت تأثیر اعتیاد به فضای مجازى و گرایش و تمایل به بروز رفتارهای پرخطر باشد (قدم‌پور و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۲)، بخشش یا گذشت است. بدین معنی که ممکن است فردی که دارای اعتیاد مجازى است، میزان بخشش یا گذشت متفاوتی از یک کاربر عادى داشته باشد. استفاده از عفو و گذشت برای التیام رنجش‌ها و بهبود سلامت روانی در روابط بین فردی توسط پژوهشگران و نظریه‌پردازان اخیر مورد توجه قرار گرفته است. هر روز شاهد صحنه‌هایی هستیم که نشانگر رنجش افراد از همدیگر مى‌باشند. رنجش پیامدهای گوناگون فردی و اجتماعى دارد که از عمده‌ترین آن‌ها خشم و تنفر، کینه و انتقام‌گیت و افترا، حسد و گسستن روابط دوستانه است (غبارى بناب، ۱۳۸۸: ۳). گرایش‌ها و امیال درونى انسان، او را به

سویی هدایت می‌کنند که در روابط بین فردی و آنجا که توسط شخص یا اشخاصی در معرض ظلم، آزار یا آسیب قرار می‌گیرد، مقابله‌ای منفی‌تر از آنان داشته باشد. بیشتر افراد تمایل دارند یا از فرد متخاصم اجتناب کنند و یا درصدد انتقام‌جویی از وی برآیند. هرچند که هر دوی این واکنش‌ها، مخرب هستند اما معمولاً انتقام، قوی‌تر و هیجان‌انگیزتر است (اشنایدر و لوپز، ۱۳۹۰؛ کریمی و همکاران، ۱۳۹۵ و تاجیک اسماعیلی و حیدری نصیر، ۱۳۹۹: ۷۶). این احساسات می‌توانند تبدیل به احساسات مزمن (مانند خشم و خصومت)، شود که به نوبه خود می‌تواند منجر به وخامت روان فیزیولوژیکی و شروع پریشانی شود (Akhtar et al. ۲۰۱۷; Goldman & Wade, 2012; Skalski-Bednarz & Toussaint, 2024).

در شرایط کنونی موضوع شناسایی آسیب‌های اجتماعی گوناگون و بحران‌های ناشی از آن‌ها ضروری و مهم است؛ زیرا شیوع انواع ناهنجاری‌ها از جمله اعمال خشونت‌آمیز، زنگ خطری برای جامعه و نسل‌های بعدی است (نظری و لیبی، ۱۳۹۶: ۸۰). لذا، بخشش به عنوان یکی از راهکارهای کنترل و مدیریت خشم، موجب بازیابی کنترل بر امور زندگی است. در حقیقت، بخشش و گذشت در روابط، باعث می‌شود تا کنترل افراد به دست خشم نیفتد. همچنین بخشش عاملی مؤثر در ایجاد روابط حسنه و تقویت دوستی‌هاست (خلیلی حسین‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۲۲؛ تاجیک اسماعیلی و حیدری نصیر، ۱۳۹۹: ۷۲). بخشش، سلامت روان و شکوفایی را به دنبال دارد (Ortega Bechara: 2024). از سوی دیگر، فرد دینداری که معتقد است بذل و بخشش، قسمتی از ایمان اوست، با انجام بخشش به احساس زیبایی دست پیدا می‌کند که برگرفته از حس حق‌شناسی به خداوند است (Palmore, 1982: 516; Poloma and Pendleton, 1990; Abdel-Khalek and Naceur, 2007: 170؛ حکاک، نظری‌پور و موسی‌زاده، ۱۳۹۸: ۱۴۳). بخشش، این خصیصه سازگار شخصیتی در روابط بین‌شخصی در سه بعد نمود پیدا می‌کند؛ یعنی افراد دارای سلامت روانی در روابط خود در سه بعد خود، دیگران و موقعیت‌ها توانایی بخشش دارند. بخشش خود قدرت بازداری را افزایش می‌دهد. بازداری به این معناست که فرد بتواند آنچه را که در لحظه غیرمهم تلقی می‌شود مهار کند (Burnette, et al., 2014). بخشش دیگران عبارت است از توانایی حفظ روابط یا عمیق کردن روابط نزدیک با افرادی که صورت انتسابی یا اکتسابی با آن‌ها صمیمی است (McFarland, Smith, Tous- saint, & Thomas, 2012). بخشش موقعیت، معادل پذیرش اوضاع غیرقابل مهار است (Thompson, 2005؛ نوری و یوسفی، ۱۴۰۱: ۶۶).

بنابراین، به نظر می‌رسد افرادی که دارای سلامت روان هستند، در بخشش و گذشت، موفق‌تر بوده و بیشتر می‌توانند احساساتی مانند، حسد، کینه، انتقام و ... را در خود مهار کنند. اعتیاد مجازی، مستقیماً سلامت روان را به مخاطره می‌کشد. چراکه در اصل اعتیاد مجازی نوعی استفاده بیمارگونه از اینترنت است. این امر زمینه را برای پژوهش در رابطه با نقش اعتیاد مجازی در بخشش و گذشت در میان کاربران پرمصرف اینترنت، فراهم می‌کند. از یک سو با درک اینکه چگونه انگیزه‌ها، رابطه میان بهزیستی روانی اجتماعی و اعتیاد به اینترنت را واسطه‌گری می‌کنند، می‌توان استدلال کرد که چگونه فعالیت‌های آنلاین ممکن است مشکلات روانی اجتماعی را جبران کند. این مسئله می‌تواند توضیح دهد که چرا برخی از کاربران با وجود تجربه نتایج منفی، زمان زیادی را به‌صورت آنلاین سپری می‌کنند. از سوی دیگر، این اعتیاد مجازی می‌تواند برخی خصیصه‌ها را در فرد (مانند بخشش) تحت تأثیر قرار دهد. فضای مجازی به‌خودی‌خود، منفی، آسیب‌زا و مشکل‌زا نیست، اما استفاده افراطی و بیمارگونه از آن نتایج متفاوتی به بار می‌آورد. از طرفی، به علت کاربردهای فراوان فضای مجازی و جذابیت‌های بالقوه آن، نوجوانان و جوانان بیش از هر قشر دیگری گرایش به استفاده از فضای مجازی دارند. ذهن پویای جوانان، مستعد گرایش به ناشناخته‌ها در فضای مجازی است. جوانان شیفته جستجو، کشف و دریافت هستند. آن‌ها نیازمند و علاقه‌مند به برقراری ارتباط با دیگران و همچنین با دنیای جدید در فضای مجازی هستند. این جذابیت‌ها و برطرف‌ساختن نیازها، منجر به ماندن بیشتر در فضای مجازی و صرف زمان افراطی در اینترنت می‌شود. در این میان، برخی متغیرهای جمعیت‌شناختی و ویژگی‌های فردی و شخصیتی در اعتیاد مجازی اثرگذار است.

نتایج برخی پژوهش‌ها مانند، مصباحی‌نیک و حاجیانی (۱۳۹۶) نشان‌گر این است که حضور هدفمند در فضای مجازی بر افزایش تعهد به ارزش‌های اخلاقی، همچون همدلی تأثیر داشته، اما حضور افراطی و غیرمعارف که منجر به اعتیاد مجازی می‌شود، مسئله دیگری است. همچنین نتایج پژوهش رحیمی و همکاران (۱۳۹۸) نشان داد که جوانانی که در شبکه‌های اجتماعی مجازی عضویت دارند، از این فضا استفاده صحیحی نکرده و اغلب در معرض گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی هستند. چناری و شبستانی (۱۴۰۰) نیز دریافتند که بین شایستگی‌های فناورانه و میزان آشنایی با اخلاق در دنیای مجازی رابطه مثبت وجود دارد و این پژوهش نیز مؤید اثرات مثبت استفاده مطلوب از فضای مجازی بر کاربران است. بر مبنای مطالعات انجام شده،

نوجوانان و جوانان به عنوان گروهی فعال در جامعه، عمدتاً از امکانات اینترنت برای انجام فعالیت‌هایی همچون بازی‌های کامپیوتری، گوش دادن به موزیک و ایجاد ارتباط با دوستان جدید استفاده می‌کنند (Sezer, F., & İşgör, İ. Y., 2017؛ حاجی‌یوسفی و همکاران، ۱۴۰۳، ۱۵۹۳). در حالی که اثرات مثبت و منفی متفاوتی در استفاده از اینترنت و فضای مجازی در پژوهش‌ها گزارش شده، در مجموع، اغلب پژوهش‌های بالینی نشان‌دهنده وجود رابطه مثبت و معنادار میان استفاده آسیب‌زا از فضای مجازی با کاهش ارزش‌های اخلاقی در کاربران هستند؛ اما زمانی که با متغیرهایی چنین حساس و پیچیده مواجه هستیم، باید میانجی‌گری متغیرهایی مانند، سن، تحصیلات، جنسیت، وضعیت و تأهل و ... را نیز در نظر بگیریم، چراکه بدون در نظر گرفتن متغیرهای زمینه‌ای، نمی‌توان به‌طور دقیق، رابطه میان اعتیاد مجازی و بخشش یا گذشت را تبیین کرد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که متغیرهایی همچون، سن، جنسیت، تحصیلات، تأهل و ... هم بر اعتیاد مجازی و هم بر بخشش اثرگذار بوده‌اند و تفاوت‌های معناداری میان نمونه‌های مورد مطالعه در این زمینه مشاهده شده است.

احمدی و همکاران (۱۳۹۱) دریافتند که شیوع اعتیاد به فضای مجازی در میان دختران و پسران در مقطع کارشناسی، بیشتر از دانشجویان ارشد است. همچنین میان این اعتیاد با سن، همبستگی منفی مشاهده کردند.

مارین و همکاران (۲۰۲۱) بیان کردند که اعتیاد به اینترنت، یکی از مسائل مهم در حوزه سلامت روان است که بر روی قشر دانشجویی تأثیرات منفی گسترده‌ای دارد (et al., Marin 2021).

پژوهش مسعودی و بهروان (۱۳۹۳) مؤید رابطه مستقیم و معنادار سن و تحصیلات با میزان بازدید محتویات غیراخلاقی در فضای مجازی بوده است. همچنین میانگین این بازدید در مردان بیشتر از زنان و در میان مجردین بیشتر از متأهلین و در میان بیکاران بیشتر از شاغلین بوده است. باراک و سولر (۲۰۰۷) نیز دریافت که در استفاده از فضای مجازی دختران بیشتر از پسران خود را جنس دیگر، معرفی می‌کنند. کاشانکی و محمد علی (۱۳۹۷)، در پژوهشی به تفاوت‌های مردان و زنان در بخشش، دست یافتند.

یوسفی و همکاران (۱۴۰۳) نیز میان جنسیت و اعتیاد مجازی، رابطه مشاهده کرده و دریافتند که شیوع اعتیاد مجازی در میان پسران به مراتب بیشتر است. در مجموع، دوری از اعضای خانواده، خویشان و دوستان، جذب شدن به ارزش‌های بیگانه، دور

شدن از ارزش‌های اخلاقی جامعه خود، کاهش گرایش به برقراری روابط رودررو و در نتیجه انزوای طلبی، تضعیف ارزش‌های اخلاقی، آسیب‌های اخلاقی، جسمانی و روانی و ... از جمله مهم‌ترین آسیب‌هایی هستند که اعتیاد مجازی در کاربران معتاد ایجاد می‌کند. با اینکه مطالعات زیادی در زمینه تبعات و پیامدهای اعتیاد به اینترنت یا اعتیاد مجازی صورت گرفته، اما بعضی از موارد همچنان نیازمند بررسی دقیق‌تر هستند.

جوانان از مهم‌ترین اقشار هر جامعه هستند. اغلب جوانان یا به‌تازگی ازدواج کرده‌اند و یا در آستانه ازدواج هستند، یا به‌تازگی اشتغال به کار پیدا کرده‌اند و یا در جستجوی شغل هستند، ارتباطات اجتماعی آنان رو به گسترش است و نیازمند خلق ارتباطات جدید در اجتماع هستند. لذا، اعتیاد مجازی در میان جوانان بیش از هر قشر دیگری آسیب‌زاست. این نوع از اعتیاد، می‌تواند منجر به از دست دادن فرصت‌های ارتباطی، اجتماعی و شغلی شده و با دور کردن فرد از ارتباطات در دنیای واقعی، احتمال ابتلا به اختلالات روانی مانند افسردگی، حسد، کینه، کج خلقی، بی‌قراری، افکار وسواسی، خیال‌بافی، اضطراب‌های کنترل نشده و ... را در آنان افزایش می‌دهد. خانواده، بنیان جامعه و سلول سازنده زندگی انسان است. خانواده کانون اصلی حفظ ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی و در کل حفظ سنت‌هاست. در خانواده فرآیند جامعه‌پذیری شکل گرفته و ادامه می‌یابد.

بخشش که یکی از مهم‌ترین فضائل اخلاقی است، نگرشی دائمی است که باعث افزایش احترام و رشد اعتماد به نفس می‌شود. این ویژگی پسندیده اخلاقی نیز مانند بسیاری دیگر از ارزش‌های خانوادگی، اجتماعی و اخلاقی در خانواده و از طریق روابط صمیمانه، پایدار، تکرارشونده و عمیق با دیگر اعضای خانواده شکل می‌گیرد و در جامعه و در سایه اعتقادات و باورهای مذهبی و اجتماعی و اخلاقی، تعمیق می‌شود. در جوانان معتاد به فضای مجازی، میزان روابط رودررو با اعضای خانواده، دوستان و آشنایان به شدت کاهش می‌یابد. اعتیاد به اینترنت نقش خانواده را به منزله مرجع، بسیار تضعیف می‌کند و ایجاد فاصله عاطفی، روحی و صمیمانه با دیگران در دنیای واقعی، فرد را با بی‌توجهی به مسئولیت‌ها و تضعیف ارزش‌های اخلاقی همراه می‌سازد. لذا فرض محقق در این پژوهش این است که اعتیاد مجازی در بخشش و گذشت، نقش داشته و پژوهش باهدف پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با میانجی‌گری متغیرهای زمینه‌ای در میان جوانان کلان‌شهر تهران، طراحی و اجرا شده است. مسئله اصلی پژوهش پاسخگویی به این پرسش‌هاست که: آیا میان بخشش، اعتیاد مجازی و

متغیرهای زمینه‌ای جوانان مورد مطالعه رابطه معناداری وجود دارد؟ آیا بخشش (و ابعاد آن) بر مبنای اعتیاد مجازی و با توجه به متغیرهای زمینه‌ای (سن، جنسیت، مدرک تحصیلی، وضعیت تأهل) قابل پیش‌بینی است؟

پیشینه‌های تجربی

مطالعات داخلی

طاهری خرامه (۱۴۰۳) با انجام پژوهشی در حوزه بخشش و خودمراقبتی معنوی دریافت که بخشش نه تنها برای فردی که بخشیده می‌شود بلکه برای فرد بخشنده نیز اثرات مثبت روانی، جسمی و اجتماعی به همراه دارد.

نتایج پژوهش خرم‌آبادی و طهماسبی (۱۴۰۳) نشان داد که بخشش زناشویی نقش کلیدی در رضایت زناشویی دارد.

نتایج پژوهش احمدی، یوسفی و بشلیده (۱۴۰۳) نشان داد که مضامین بخشش شامل آثار فردی، اجتماعی و معنوی بخشش است و با مضامین صبر رابطه دارد.

سابق (۱۴۰۳) با انجام پژوهشی دریافت که آموزش مهرورزی بر تاب‌آوری تحصیلی و بخشودگی بین فردی اثر مثبت و معناداری دارد.

یوسفی، ویسکرمی و سپهوندی (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان «بررسی همبسته‌های آسیب‌شناختی روانی اعتیاد به اینترنت در دانشجویان افغانستان مشغول به تحصیل در دانشگاه‌های ایران» دریافتند که بین اعتیاد به اینترنت و افسردگی، اضطراب و استرسی رابطه معناداری وجود دارد. شیوع اعتیاد به اینترنت در پسران به‌طور معنی‌داری بالاتر بوده و عزت‌نفس تا حدود زیادی با اعتیاد به اینترنت مرتبط بوده است.

تاجیک اسماعیلی (۱۴۰۲) در پژوهشی درباره نقش دینداری در گذشت، دریافت که بُعد مناسکی از ابعاد دینداری گذشت را پیش‌بینی کرده و تقیّد به مناسک در دینداری، افرادی با گذشت خواهد ساخت.

شیرافکن، نصراللهی و حسن‌زاده (۱۳۹۹) با انجام پژوهشی در حوزه اعتیاد به فضای مجازی، دریافتند که اعتیاد به فضای مجازی اثرات منفی بر کاربران داشته و با قلدری سایبری و بی‌موبایل‌هراسی ارتباط دارد.

تاجیک اسماعیلی و حیدری نصیر (۱۳۹۹) با انجام پژوهشی در زمینه تحلیل جامعه‌شناختی گذشت و ابعاد آن، دریافتند که وضعیت کلی گذشت و بخشش در میان دانش‌آموزان شهر تهران، با میانگین $3/28$ در مقیاس اندازه‌گیری ۱ تا ۵، کمی بهتر از حد متوسط است.

نتایج پژوهش کاشانکی و بشارت (۱۳۹۷)، نشان داد که تفاوت جنسیتی در پیش‌بینی کیفیت روابط بین شخصی بر اساس انواع بخشش وجود دارد و مشکلات بین فردی در مردان اشاره به عدم بخشش خود یا سخت‌گیری مردان به نقاط ضعف و نقش‌های شخصی است و مشکلات بین فردی زنان نشانه‌ای از عدم بخشش موقعیت‌ها یا عدم پذیرش فشارهای اجتماعی و فرهنگی است.

حق‌ی اوتاکنند (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «اعتیاد اینترنتی دلایل و انگیزه‌ها» دریافت که اینترنت به عنوان رسانه‌ای قوی و فناوری چندرسانه‌ای، اکثر نیازهای بینادین بشر را تأمین می‌کند و همین مسئله موجب کشش آن‌ها برای تأمین نیازهایشان به دنیای مجازی است، به حدی که این وابستگی تبدیل به اعتیاد مجازی آن‌ها یا اعتیاد آنان به این محیط می‌شود.

خطیب‌زنجانی و آگاه هریس (۱۳۹۳) در پژوهشی که به مطالعه شیوع اعتیاد به اینترنت در میان دانشجویان پرداخته، دریافتند که تفاوت معناداری میان دانشجویان دختر و پسر از نظر اعتیاد به اینترنت مشاهده نشد.

مطالعات خارجی

اسکالسکی - بندرز و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی با عنوان «بخشش اپیزودیک در بزرگسالان جوان آمریکایی و مسیرهای آن برای پریشانی ناشی از سلامتی، چشم‌انداز، معنویت، پرخاشگری و حمایت اجتماعی» دریافتند که متغیرهایی مانند سلامت، دیدگاه منفی، پرخاشگری و حمایت اجتماعی نقش ویژه‌ای در سازگاری با رویدادهای استرس‌زا در زندگی افراد بخشنده دارد.

اورتگا بچارا و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی با عنوان «فعالیت‌های کمپین بخشش را انجام دهید. بهبود بخشش، سلامت روان و شکوفایی؟» دریافتند که مداخله برای آموزش بخشش، سلامت عمومی را به‌طور مؤثری ارتقاء داد. این امر شامل ارتقای سلامت روحی و جسمی از طریق بخشش در کمپین‌ها در میان دانشجویان کلمبیایی در یک دانشگاه خصوصی و غیرمذهبی بود.

دانیل کادفلت - وینتر (۲۰۱۴) طی یک پژوهش با عنوان «نقد مفهومی و روش‌شناختی تحقیق اعتیاد به اینترنت: به سوی مدلی از استفاده جبرانی از اینترنت» مطرح می‌کند که یک استدلال روش‌شناختی در این زمینه نشان می‌دهد برای انجام این امر، پژوهش باید از تمرکز بر مدل‌های اثرات مستقیم دور شود و تأثیرات میانجی‌گری و تعاملی بین بهزیستی روانی اجتماعی و انگیزه‌ها را در زمینه اعتیاد به اینترنت در نظر

بگیرد. این مفهوم کلیدی برای بررسی بیشتر مفهوم استفاده از اینترنت به عنوان یک استراتژی مقابله است که به ندرت مورد بررسی قرار می‌گیرد. نتایج پژوهش فینچام، پالیری و رگالیا (۲۰۰۹) نشان داد که گذشت بر زندگی فردی و اجتماعی افراد تأثیر مثبت می‌گذارد.

مرور پیشینه‌های تجربی، نشان‌دهنده این است که پژوهشگران پیش‌ازین، از زوایای مختلفی متغیرهای بخشش یا اعتیاد مجازی را مطالعه و بررسی کرده‌اند، اما پژوهشی که به پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی بپردازد، انجام نشده است. لذا، پژوهش حاضر از این نظر دارای نوآوری است.

چارچوب نظری

بخشش - بخشش ازجمله مفاهیمی است که طی سال‌های اخیر توجه فزاینده‌ای را به خود جلب کرده است (Hall & Fincham: 2016؛ نادری‌بنی، طاهری، جندقی و یوسف‌زاده، ۱۴۰۱: ۹۸). عفو و گذشت فواید جسمانی، روانی، اجتماعی و معنوی فراوانی دارد. به عنوان مثال نتایج پژوهش‌ها (غباری‌بناب، ۱۳۸۸) نشان داده‌اند که بخشودن دیگران بر تنظیم فشار خون اثر می‌گذارد، بیماری‌های قلبی و کرونری را با پایین آوردن اضطراب و عصبانیت کاهش می‌دهد، از اختلافات خانوادگی می‌کاهد، باعث کاهش اضطراب، افسردگی، بیماری روان-تنی، بدبینی و پارانویا می‌گردد (غباری‌بناب، ۱۳۸۸: ۳). برای تقویت بخشش، فرد نیازمند تقویت برخی عناصر زندگی در لحظه در درون خود است. این عناصر شامل؛ بی‌قضاوتی، صبور بودن، داشتن ذهنی باز، پذیرفتن و ... است (Kabat-Zinn et al., 2005؛ عالی‌پور و اندیشمند، ۱۳۹۷: ۱۱۴). بیشتر اوقات، بخشش به عنوان یک فرآیند توصیف می‌شود که باید برای گرفتن عفو طی کرد تا احساس رنجش نسبت به مجرم پایان یابد (Worthington et al., 2007). این جریان به بخشش فکری اشاره می‌کند که منجر به تصمیم برای بخشش می‌شود (Davis et al. 2015؛ Skalski-Bednarz et al., 2024)، و مرحله بعدی با احساس عاطفی که یک عمل بخشش دارد، دنبال می‌شود (Hook et al., 2012). یسلدیک و همکاران (۲۰۰۹) به این نکته اشاره کردند که ارتباط بین بخشش و رنج کمتر با کاهش فرآیندهای شناختی همراه است که می‌تواند منجر به تشدید نقش جنبه‌های احساسی این موقعیت شوند. برخی نظریه‌پردازان و محققان معتقدند که افراد بخشنده بیشتر احتمال دارد که حمایت اجتماعی را به طور مؤثر درک و دریافت

کنند که به‌موجب آن در سطوح بالاتری از بهزیستی هستند (Worthington & Scherer, 2007; Ye et al., 2022). مصاحبه‌های بالینی با افرادی که راه پریچ‌وخم عفو و گذشت را طی نموده‌اند، نشان داده وقتی که افراد دیگران را می‌بخشند، تغییرات زیر در آن‌ها و محیط‌شان اتفاق می‌افتد:

۱. بخشش موجب آرامش فرد و رهایی او از عصبانیت و کینه و تنفر می‌گردد؛
۲. بخشیدن موجب تغییرات اساسی در افکار افراد می‌گردد و افکار منفی و تخریبی آن‌ها را به افکار سازنده تبدیل می‌نماید؛
۳. بخشیدن موجب می‌شود که افراد با کرامت انسانی نسبت با فرد رنجانده برخورد کند؛
۴. بخشیدن افراد رنجانده باعث می‌شود که فرد رنجیده بتواند رابطه صمیمی با دیگران برقرار کند؛
۵. بخشیدن باعث می‌شود که فرد خلافکار از خلاف خود بیشتر شرم‌منده شده و رنجاندن دیگران را کنار بگذارد، بدین معنی که با بخشیدن دیگران، به رشد اخلاقی و معنوی وی کمک می‌کنیم؛
۶. بخشیدن دیگران موجب رضایت پروردگار از انسان می‌شود و ما در نردبان معراج انسانی بالا می‌رویم؛
۷. بخشیدن یک ارزش اخلاقی است، عشق به دیگران همراه با حفظ حقوق خود، از لحاظ اخلاقی امری ارزشمند است (غباری بناب، ۱۳۸۸: ۹)؛ و بدین صورت فرصتی برای جبران خطا به افراد خطاکار داده می‌شود تا بتوانند دوباره اعتمادسازی کنند (زارعی و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۲). بخشش یا گذشت فواید بسیار دیگری نیز دارد. یکی از ویژگی‌هایی که بخشش را در انسان آسان‌تر می‌کند، خوش‌بینی اوست. انسان خوش‌بین از مرز سلامت و تعادل روان فراتر رفته و به تعالی روان دست پیدا می‌کند. انسان این‌چنینی در مناسبات با دیگران تمایل دارد که به افکار و رفتارشان از دریچه مثبت و الهی نگاه کند و بخشش خطاها و تقصیرهای دیگران برای آن‌ها راحت است (پرچم و فتاحی‌سده، ۱۳۹۵: ۷۱). سابکویاک و همکاران (۱۹۹۵) بیان می‌کنند که در فرآیند بخشش، فرد بر رنجش خویش نسبت به مجرم غلبه می‌کند و به دنبال اتخاذ نگرش جدیدی از شفقت یا عشق خیرخواهانه نسبت به آن‌هاست، هرچند که عشق خیرخواهانه هیچ حق اخلاقی برای چنین پاسخ مهربانانه‌ای وجود ندارد» (Subkoviak, 1995؛ Skalski-Bednarz et al.: 2024). از

سوی دیگر، محققان به ماهیت پیچیده بخشش از نظر تأثیر آن بر کاهش پریشانی و وجود مکانیسم‌های مختلفی که زمینه‌ساز این رابطه است اشاره کرده‌اند. به عنوان نمونه تحقیقات نشان داده که بخشش می‌تواند به صورت مستقیم بر سلامت روان اثر داشته باشد، اما می‌تواند شامل مسیرهای غیرمستقیم از طریق مکانیسم‌هایی مانند ناامیدی و نشخوار فکری باشد (Cheng et al., 2021; Toussaint et al., 2008, 2023). لذا، بخشش نه تنها بر سلامت روان، آرامش روحی و کاهش پریشانی‌ها اثر مثبت دارد، بلکه از دیگر آثار بخشش، عفو و گذشت، رساندن انسان به مقام احسان و نیکوکاری است. بخشش موجب افزایش احترام و کاهش درگیری در افکار منفی شده و با بخشش دیگران، فرد با صبری که در مقابل احسان به دیگران انجام داده از مواهب روی، عاطفی و رفتاری این عمل نیکو و شایسته برخوردار و بهره‌مند می‌شود.

اعتیاد مجازی- استفاده غیرمتعارف از فضای مجازی، یا استفاده آسیب‌زا از اینترنت و فضای مجازی، به دنبال حضور بیش از حد یا افراطی در این فضا حاصل می‌شود. اعتیاد مجازی یکی از انواع اعتیاد رفتاری است که در آن، فرد وابستگی شدیدی به اینترنت و استفاده از دستگاه‌های آنلاین پیدا می‌کند تا از طریق آن بتواند با تنش‌ها و استرس‌های زندگی مقابله کند (منصوری هرسینی، ۱۴۰۱: ۲۸۷). برای این اختلال، اصطلاحات زیادی در نظر گرفته شده که از جمله آن، اعتیاد یا وابستگی به اینترنت است. «اعتیاد به اینترنت» اصطلاحی است که اولین بار توسط «کیمبرلی یانگ» مطرح و توسط جامعه‌شناسان، روان‌شناسان، روان‌پزشکان و دانشمندان و به‌ویژه کاربران اینترنت، مورد توجه قرار گرفت. این اختلال با عناوین دیگری نیز مانند «وابستگی رفتاری به اینترنت»، «استفاده مریضی از اینترنت»، «استفاده مشکل‌زا از اینترنت»، «استفاده بیش از حد از اینترنت»، «سوءاستفاده از اینترنت»، «غیرسازی» و «اختلال اعتیاد به اینترنت» در آثار و دست‌نوشته‌های یانگ، کرات و همکارانشان به کار رفته است. گاهی از این بیماری، تحت عنوان «اعتیاد مجازی» نیز نام برده می‌شود (جهانگیر، ۱۳۸۳: ۲۴؛ تاجیک اسماعیلی، ۱۳۹۹: ۴۰). اعتیاد مجازی، الگوی رفتاری، مشابه به مواد مخدر دارد (Kim & Davis, 2009). کاربران وابسته به اینترنت و فضای مجازی، نسبت به آن‌هایی که هیچ نشانه‌ای از وابستگی نداشته‌اند، افسرده‌تر و تنهاتر به نظر می‌آیند (اشنایدر و همکاران، ۲۰۱۵؛ یوسفی، ویسکرمی و سپهوندی، ۱۴۰۳: ۱۵۹۴). به نظر می‌رسد هرچه استفاده از اینترنت بیشتر باشد، افسردگی، انزوای

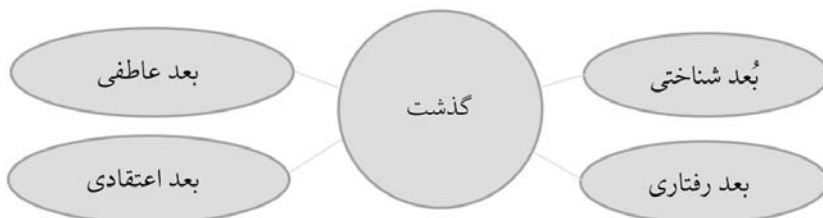
اجتماعی و عقب‌نشینی از زندگی واقعی نیز بیشتر می‌شود (Puri & Sharma, 2016)؛ Berte, & Mahamid, & Affouneh, 2021؛ یوسفی و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۵۹۴). اورزاک (۱۹۹۹) اعتیاد به اینترنت را به‌عنوان یک مشکل روان‌شناختی دارای دو دسته علائم و نشانه می‌داند: نشانه‌های روان‌شناختی (مانند احساس خوب هنگام استفاده از اینترنت، ناتوانی در توقف آن، افسردگی و بدخلقی در مواقع عدم استفاده، غیبت از خانواده و دوستان و دروغ گفتن به کارفرما یا افراد خانواده در مورد فعالیت‌ها و...) و نشانه‌های جسمانی (سندرم عصبی دست، خشکی چشم، بی‌نظمی در غذاخوردن، اختلال در خواب و...) (سادات احمدی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۲). یک پژوهش در ایران نشان داده که میزان سندرم اعتیاد به فضای مجازی در گروه‌های سنی ۲۰ تا ۳۰ ساله بیشتر از گروه‌های دیگر است و این گروه از کاربران اینترنت، ترجیح داده‌اند با خانواده و دوستان خود هم‌نشینی کرده و وقت بگذرانند (غلامعلیان، ۱۳۹۱؛ یوسفی و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۵۹۴).

مفصل‌بندی چارچوب نظری - اخلاق به‌عنوان یکی از ضروری‌ترین نیازهای جامعه انسانی (قدیمی، ۱۳۹۸: ۲۳)، مجموعه خصوصیات روحی و باطنی انسان است که بر هنجارها تأکید دارد (چاپرک، موسوی و السی، ۱۳۹۸: ۳) و به حوزه‌ای از رفتارهای انسان‌ها که مبتنی بر نظام ارزش‌های انسانی است، مربوط می‌شود (رازی‌زاده، موسوی گیلانی و مینایی، ۱۳۹۴؛ چناری و شبستانی، ۱۴۰۰: ۱۵۵). بخشیدن، کمک کردن، داوطلب شدن، ارائه خدمات، متواضع بودن، حسن نیت یا هر واژه دیگری از دنیای وجود انسانی در بخشندگی و رفتار نوع‌دوستانه نسبت به دیگران به کار می‌رود. در حالی که چنین فعالیت‌هایی بدون انتظار پاداش یا عمل متقابل انجام می‌شود (Pegano et al., 2009). گذشت مجموعه‌ای از تغییرات انگیزشی در فرد آسیب‌دیده است که طی آن انگیزه‌های انتقام‌جویی نسبت به آسیب‌رسان و اجتناب از آسیب‌رسان کم می‌شود. ورثینگتون (۱۹۹۸) گذشت را یک عمل خیرخواهانه می‌داند که در آن فرد آسیب‌دیده احساس عزت‌نفس را مجدداً ذخیره‌سازی می‌کند، درحالی‌که به عزت‌نفس فرد دیگر آسیبی وارد نمی‌سازد. وی اعتقاد دارد که بخشش یا گذشت یک تصمیم و تغییر واقعی در تجربه عاطفی فرد است که این تغییر در عواطف یا هیجانات با سلامت جسمی و روانی مرتبط است (صفاری‌نیا، ۱۳۹۱: ۱۱۵). روان‌شناسان عوارض بلندمدت رنجش، کینه و غضب را علاوه بر زیان‌های اجتماعی، به آثار سوء فردی آن از قبیل تهدید سلامت روانی، افزایش اضطراب، افسردگی و بدبینی و افکار وسواسی

نسبت داده‌اند (انرایت، ۱۹۹۴؛ انرایت و نورث، ۱۹۹۸؛ صفاری‌نیا، ۱۳۹۱: ۱۱۵). بخش‌ای‌نگری و گذشت در کاهش بزهکاری، استفاده از مواد مخدر و داروهای آرام‌بخش اثر قابل‌ملاحظه‌ای داشته (انرایت و نورث، ۱۹۹۸) و مطابق نتایج گیلبرت (۲۰۰۴) و فینچام و همکاران (۲۰۲۲) و گیلبرت (۲۰۰۴) در زندگی فردی و اجتماعی فرد بخشنده اثرات مثبت و سازنده‌ای دارد (صفاری‌نیا، ۱۳۹۱).

مسئله این است که گسترش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی، باعث شده جنبه‌ها و ابعاد مختلفی از زندگی انسان، مانند ابعاد روحی، عاطفی و رفتاری آنان، متأثر و متحول شود. مشکل جامعه اطلاعاتی و اینترنت، به‌ویژه اعتیاد مجازی، تنزل ارزش‌های انسانی و برتری ارزش‌های فناورانه است (بهرامسری و همکاران، ۲۰۱۵؛ چناری و شبستانی، ۱۴۰۰: ۱۵۶). به عبارتی، استفاده افراطی از اینترنت یا اعتیاد مجازی، ممکن است بسیاری از ارزش‌های اخلاقی و انسانی را تحت‌الشعاع قرار داده یا تضعیف کنند. کارشناسان و متخصصان همواره در بررسی علل و مواردی که مرتبط با اعتیاد به فضای مجازی و به تبع آن گرایش به رفتارهای پرخطر است، سهم عوامل روان‌شناختی را مهم و اساسی می‌دانند (قدم‌پور و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۲). ازجمله عوامل روان‌شناختی که ممکن است تحت تأثیر اعتیاد به فضای مجازی و گرایش و تمایل به بروز رفتارهای پرخطر باشد (قدم‌پور و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۲)، بخشش یا گذشت است.

به‌منظور مفصل‌بندی چارچوب نظری پژوهش حاضر، از دیدگاه انرایت و همکاران (۱۹۹۴) در زمینه بخشش، بهره گرفته شد. به اعتقاد وی، بخشش یا گذشت یک آگاهی در فرد است که سبب می‌شود انتخاب وی دورشدن از درد، آسیب، آرزوی انتقام و نفرت ناشی از خیانت، توهین، بی‌عدالتی یا آسیب عمیق باشد. انرایت بخشش یا گذشت را در چهار بعد؛ شناختی، اعتقادی، عاطفی و رفتاری، در نظر می‌گیرد (صفاری‌نیا، ۱۳۹۱). گذشت در پژوهش حاضر با ابعاد زیر شاخص‌بندی شده است؛

مدل نظری گذشت یا بخشش بر مبنای دیدگاه انرایت و همکاران (۱۹۹۴)؛ نقل از صفاری‌نیا، ۱۳۹۱

در زمینه اعتیاد مجازی شایان ذکر است که برخلاف اعتیاد به مواد، اعتیاد به اینترنت شامل یک ماده فیزیکی نیست. در عوض، بر اجبار تمرکز دارد. رفتارهای غیرقابل‌کنترلی را تصور کنید؛ مانند زمانی که می‌خواهید تلفن خود را بررسی کنید، حتی آن هنگام که اعلان‌ها بی‌صدا هستند. نادیده گرفتن مسئولیت‌های خود، زمانی که در فضای مجازی، آنلاین هستید، بازی‌ها یا شبکه‌های اجتماعی و ... اینها فقط برخی از نشانه‌های کسی هستند که در حال مبارزه با اعتیاد به اینترنت است. کلید اصلی، در تأثیر نهفته است. استفاده بیش از حد از اینترنت زمانی مشکل‌ساز می‌شود که این نوع از استفاده شروع به تأثیرات منفی روی زندگی فرد می‌کند، تنش در روابط، لغزش در مهلت‌های کاری و از بین رفتن خواب، کم شدن ورزش و آسیب دیدن سلامت جسمانی. در حقیقت، اینترنت به یک فرار تبدیل می‌شود و دوپامینی به فرد ارائه می‌دهد که مبارزات واقعی در زندگی، فاقد آن هستند (Blundell & Camilleri, 2024). استفاده افراطی و نامتعارف از اینترنت و حضور بیش از حد در فضای مجازی، نوعی وابستگی به اینترنت را ایجاد می‌کند. اعتیاد به اینترنت اصطلاحی است که اولین بار توسط یانگ^۱ مطرح شد. یانگ این اعتیاد را به‌عنوان نوعی اختلال معرفی کرد. این اعتیاد با عنوان‌های متفاوتی، از قبیل «اعتیاد به اینترنت» (Young, 2004)، از نظر یانگ تفاوت میان استفاده بهنجار از اینترنت و استفاده بیمارگونه، یعنی اعتیاد به اینترنت، با نشانه‌هایی به شرح زیر مشخص می‌شود: شیفته‌ی اینترنت شدن، احساس نیاز به استفاده از آن، تلاش ناموفق برای متوقف کردن استفاده از آن، احساس پریشانی و بی‌قراری و ناآرامی بدون وجود اینترنت، استفاده از اینترنت بیش از مقداری که قصد استفاده از آن را دارند، به خطر انداختن روابط و شغل و فرصت آموزشی یا حرفه‌ای مهم به دلیل استفاده از اینترنت، آمادگی برای برهم زدن روابط اجتماعی، دروغ گفتن به دوستان و نزدیکان صمیمی و استفاده از اینترنت به‌عنوان راه حل فرار از مشکلات (Young, 1996؛ شاملی، ۱۳۹۶: ۱۸-۱۹). مبنای نظری اعتیاد به فضای مجازی در این پژوهش، دیدگاه کیمبرلی یانگ (۱۹۹۶) است. وی کاربران اینترنت را در سه گروه دسته‌بندی می‌کند؛ کاربر عادی، کاربری که در اثر استفاده افراطی از این فضا دچار مشکلات و دردهایی شده است؛ و کاربر معتاد که استفاده بیش از حد وی از فضای مجازی، وی را به شدت به اینترنت وابسته کرده و این کاربر نیازمند درمان است (قدم‌پور و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۸). اعتیاد مجازی در این پژوهش بر مبنای نظریه و آزمون اعتیاد مجازی کیمبرلی یانگ (۱۹۹۶)، مورد سنجش قرار گرفته است.

روش پژوهش

این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر نوع توصیفی-همبستگی است که به روش کمی، با تکنیک پیمایشی انجام شده است. ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه و جامعه آماری شامل کلیه جوانان ۲۰ تا ۳۸ ساله ساکن شهر تهران است که نمونه مورد مطالعه، بر اساس جدول مورگان: ۳۸۴ نفر هستند و به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شده‌اند. به منظور پاسخگویی به پرسش‌های پژوهش و جهت جمع‌آوری داده‌ها از دو پرسشنامه بخشش، (صفاری‌نیا و مفاخری، ۱۳۹۰؛ مستخرج از پرسشنامه انرایت و همکاران، ۱۹۹۴) در ابعاد چهارگانه: شناختی، عاطفی، رفتاری و اعتقادی و مقیاس اعتیاد مجازی یانگ (۱۹۹۸) استفاده شد. روایی ابزار اندازه‌گیری، با روش روایی صوری بررسی و تأیید شد. پایایی ابزار نیز با استفاده از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ و با توجه به اینکه این ضریب بالاتر از ۰/۷۵ بود، مورد تأیید قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

به منظور پیش‌بینی بخشش یا گذشت بر اساس اعتیاد مجازی با میانجی‌گری متغیرهای زمینه‌ای در میان جوانان کلان‌شهر تهران، ابتدا رابطه میان متغیرهای زمینه‌ای با بخشش و اعتیاد مجازی، با محاسبه ضریب همبستگی، مورد تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها به شرح زیر ارائه می‌شود:

الف) رابطه میان متغیرهای زمینه‌ای^۱ با بخشش و اعتیاد مجازی، در میان جوانان شهر تهران

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

۱. به منظور بررسی رابطه بین متغیرها، در متغیر جنسیت به زنان نمونه کد ۱ و به مردان کد ۰ تخصیص، و نام متغیر به «اثر جنسیت: زن بودن» و «زن نبودن» تعبیر شد، در متغیر تاهل هم به مجرد کد ۱ و به تاهل هم کد ۰ تخصیص و از واژه «اثر مجرد: مجرد بودن» و «مجرد نبودن» استفاده گردیده است.

پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با تعدیل‌گری [...]

جدول ۱. ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن و آزمون معنی‌داری آن

اعتیاد مجازی	بخشش، جمع ابعاد	بعد اعتقادی	بعد رفتاری	بعد عاطفی	بعد شناختی	Nonparametric Correlations	
سن	Correlation Coefficient	۰/۰۳۸	۰/۰۴۴	۰/۱۸۳(**)	۰/۲۶۱(**)	۰/۲۱۴(**)	۰/۲۴۷(**)
	Sig. (2-tailed)	۰/۴۶۷	۰/۳۹۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	N	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۵۳
مدرک تحصیلی (میزان تحصیلات)	Correlation Coefficient	۰/۰۳۲	۰/۰۵۷	۰/۱۳۰(*)	۰/۱۱۲(*)	۰/۱۳۴(**)	۰/۱۵۰(**)
	Sig. (2-tailed)	۰/۵۳۴	۰/۲۷	۰/۰۱۲	۰/۰۲۹	۰/۰۰۹	۰/۰۰۵
	N	۳۷۵	۳۷۵	۳۷۵	۳۷۵	۳۷۵	۳۵۵
اثر جنسیت (زن بودن و زن نبودن)	Correlation Coefficient	۰/۱۸۰(**)	۰/۱۴۰(**)	۰/۰۱۶-	۰/۰۲۲(**)	۰/۲۰۸(**)	۰/۰۹۴
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۷	۰/۷۶۳	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۷۸
	N	۳۷۴	۳۷۴	۳۷۴	۳۷۴	۳۷۴	۳۵۴
اثر مجرد بودن و مجرد نبودن	Correlation Coefficient	۰/۰۱۶	۰/۰۰۱	۰/۰۶۹-	۰/۱۸۱(**)	۰/۱۱۹(*)	۰/۱۷۸(**)
	Sig. (2-tailed)	۰/۷۵۸	۰/۸۴۷	۰/۱۸۵	۰/۰۰۰	۰/۰۲۲	۰/۰۰۱
	N	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۵۳

** Correlation is significant at the ۰/۰۱ level (2-tailed).

* Correlation is significant at the ۰/۰۵ level (2-tailed).

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول فوق، بین سن جوانان مورد مطالعه در شهر تهران با بعد رفتاری، بعد اعتقادی و تمام ابعاد بخشش، رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد، اما با بعد شناختی و بعد عاطفی رابطه معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۵ درصد مشاهده نمی‌شود.

همچنین نتایج نشان داد که بین میزان تحصیلات جوانان مورد مطالعه در شهر تهران با بعد رفتاری، بعد اعتقادی و تمام ابعاد بخشش، رابطه مثبت و معنی‌دار، ولی با بعد شناختی و بعد عاطفی رابطه معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۵ درصد مشاهده نمی‌شود.

در مطالعه اثر جنسیت، میان زن بودن با بعد شناختی، عاطفی، اعتقادی و تمام ابعاد بخشش، رابطه منفی و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد، ولی با بعد رفتاری رابطه معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۵ درصد مشاهده نمی‌شود. مجرد بودن هم با بعد اعتقادی و تمامی ابعاد بخشش، رابطه منفی و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۵ درصد داشته، ولی با بعد شناختی، عاطفی و رفتاری رابطه معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۵ درصد ندارد.

بین سن و مدرک تحصیلی جوانان مورد مطالعه در شهر تهران با اعتیاد مجازی رابطه منفی و معنی‌دار ($\text{sig} < 0.05$)، ولی زن بودن با اعتیاد مجازی رابطه معنی‌داری نداشته ($\text{sig} > 0.05$) ... و مجرد بودن هم ارتباطی به اعتیاد مجازی ندارد ($\text{sig} > 0.05$).

جدول ۲. ضریب همبستگی میان اعتیاد مجازی و ابعاد بخشش

بخشش، جمع ابعاد	بعد اعتقادی	بعد رفتاری	بعد عاطفی	بعد شناختی	Nonparametric Correlations	
					Correlation Coefficient	Spearman's rho اعتیاد مجازی
-۰/۰۹۵	-.۱۹۳(**)	-.۱۱۹(*)	-۰/۰۴۸	.۱۳۷(**)	Sig. (2-tailed)	
۰/۰۷۳	۰/۰۰۰	۰/۰۲۴	۰/۳۶۵	۰/۰۰۹	N	
۳۶۰	۳۶۰	۳۶۰	۳۶۰	۳۶۰		
** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).						
* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).						

بین اعتیاد مجازی با بعد شناختی بخشش رابطه مثبت ولی با بعد رفتاری، اعتقادی رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد ($\text{sig} > 0.05$)، با بعد عاطفی هم رابطه معنی‌دار نیست ($\text{sig} < 0.05$).

ب) رابطه بین بخشش و (ابعاد آن) با اعتیاد مجازی و کنترل ویژگی‌های جمعیت شناختی (متغیر میانجی)

پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با تعدیل‌گری [...] [...]

جدول ۳. ضریب همبستگی جزئی ۱ و آزمون معنی‌داری آن، کنترل اثر جنسیت

اعتیاد مجازی			Control Variables
۰/۱۴۷	Correlation	بعد شناختی	اثر جنسیت
۰/۰۰۶	Significance (2-tailed)		
۳۵۱	df		
-۰/۰۳۷	Correlation	بعد عاطفی	
۰/۴۸۷	Significance (2-tailed)		
۳۵۱	df		
-۰/۱۲۲	Correlation	بعد رفتاری	
۰/۰۲۱	Significance (2-tailed)		
۳۵۱	df		
-۰/۱۷۱	Correlation	بعد اعتقادی	
۰/۰۰۱	Significance (2-tailed)		
۳۵۱	df		
-۰/۰۷۵	Correlation	بخشش، جمیع ابعاد	
۰/۱۶	Significance (2-tailed)		
۳۵۱	df		

با کنترل متغیر اثر جنسیت، بعد شناختی بخشش با اعتیاد مجازی رابطه مثبت و معنی‌دار ولی با بعد رفتاری و اعتقادی رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد ($\text{sig} > ۰/۰۵$).

جدول ۴. کنترل متغیر اثر جنسیت

اعتیاد مجازی			Control Variables
۰/۱۲۶	Correlation	بعد شناختی	مجرد بودن
۰/۰۱۸	Significance (2-tailed)		
۳۵۰	df		
-۰/۰۳۹	Correlation	بعد عاطفی	
۰/۴۶۲	Significance (2-tailed)		
۳۵۰	df		

اعتیاد مجازی			Control Variables
-۰/۱۱۱	Correlation	بعد رفتاری	مجرد بودن
۰/۰۳۸	Significance (2-tailed)		
۳۵۰	df		
-۰/۱۶۶	Correlation	بعد اعتقادی	
۰/۰۰۲	Significance (2-tailed)		
۳۵۰	Df		
-۰/۰۷۵	Correlation	بخشش، جمیع ابعاد	
۰/۱۵۹	Significance (2-tailed)		
۳۵۰	Df		

با کنترل متغیر اثر تجرد (حذف اثر تأهل)، هم بین بعد شناختی بخشش با اعتیاد مجازی رابطه مثبت و معنی دار ولی با بعد رفتاری و اعتقادی رابطه منفی و معنی دار دیده می شود ($\text{sig} < 0.05$).

جدول ۵. کنترل متغیر میزان تحصیلات

Partial Correlations			
اعتیاد مجازی			Control Variables
۰/۱۳۵	Correlation	بعد شناختی	مدرک تحصیلی
۰/۰۱۱	Significance (2-tailed)		
۳۵۲	df		
-۰/۰۳۷	Correlation	بعد عاطفی	
۰/۴۹۳	Significance (2-tailed)		
۳۵۲	df		
-۰/۱۱۲	Correlation	بعد رفتاری	
۰/۰۳۶	Significance (2-tailed)		
۳۵۲	df		
-۰/۱۷۷	Correlation	بعد اعتقادی	
۰/۰۰۱	Significance (2-tailed)		
۳۵۲	Df		
-۰/۰۷۶	Correlation	بخشش، جمیع ابعاد	
۰/۱۵۴	Significance (2-tailed)		
۳۵۲	df		

پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با تعدیل‌گری [...] [...]

طبق اطلاعات مندرج در جدول فوق، با کنترل متغیر مدرک تحصیلی هم بین بعد شناختی بخشش با اعتیاد مجازی رابطه مثبت و معنی‌دار ولی با بعد رفتاری و اعتقادی رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد ($\text{sig} < 0.05$).

جدول ۶. کنترل متغیر سن

اعتیاد مجازی			Control Variables
۰/۱۴۷	Correlation	بعد شناختی	سن
۰/۰۰۶	Significance (2-tailed)		
۳۵۰	df		
-۰/۰۴۴	Correlation	بعد عاطفی	
۰/۴۱	Significance (2-tailed)		
۳۵۰	df		
-۰/۰۷۹	Correlation	بعد رفتاری	
۰/۱۴	Significance (2-tailed)		
۳۵۰	df		
-۰/۱۴۲	Correlation	بعد اعتقادی	
۰/۰۰۸	Significance (2-tailed)		
۳۵۰	df		
-۰/۰۴۷	Correlation	بخشش، جمع ابعاد	
۰/۳۷۹	Significance (2-tailed)		
۳۵۰	df		

با کنترل متغیر زن، بین بعد شناختی بخشش با اعتیاد مجازی رابطه مثبت و معنی‌دار ولی با بعد اعتقادی رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد.

ج) تحلیل رگرسیونی

پس از بررسی رابطه میان متغیرهای مورد مطالعه، جهت پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با میانجی‌گری متغیرهای زمینه‌ای، به بررسی تحلیل رگرسیونی پرداختیم. یافته‌ها به شرح زیر گزارش می‌شود:

جدول ۷. رگرسیون ۱- پیش‌بینی بخشش ۱ بر مبنای اعتیاد مجازی با میانجیگری متغیرهای جمعیت شناختی

۷-۱

Variables Entered/Removed(a)			
Method	Variables Removed	Variables Entered	Model
Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter $\leq$.050, Probability-of-F-to-remove $\geq$.100).	.	سن	۱
Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter $\leq$.050, Probability-of-F-to-remove $\geq$.100).	.	اثر جنسیت	۲

a. Dependent Variable: بخشش، جمع ابعاد

در رگرسیون گام‌به‌گام به جلو (stepwise forward) (با وارد کردن متغیرهای جنسیت، تأهل، مدرک تحصیلی، سن و حضور غیرمتعارف در فضای مجازی)، ملاحظه می‌شود، فقط سن و در گام بعدی زن بودن مدل رگرسیونی در سطح اطمینان ۹۵ درصد تشکیل که بر متغیر «بخشش» مؤثر است. سن، $0/045$ ($4/5$ درصد) و همراه با زن بودن $0/069$ ($6/9$ درصد) از بخشش را پیش‌بینی می‌کنند. بخشش بر اساس معادلات خطی (با پارامترهای فوق) قابل پیش‌بینی بوده و اثر سن مثبت ولی اثر زن بودن بر بخشش «منفی» است، عوامل احصا نشده (Constant) هم وجود داشته و معنی‌دار است ($sig=0.000<0.05$).

۷-۲

Excluded Variables(c)						
Collinearity Statistics	Partial Correlation	.Sig	t	Beta In		Model
۰/۹۵۴	-۰/۱۶۶	۰/۰۰۲	-۳/۱۳۵	-.۱۶۶(a)	اثر جنسیت	۱
۰/۶۸۹	۰/۰۳۲	۰/۵۴۷	۰/۶۰۳	.۰۳۸(a)	اثر تجرد	
۰/۸۰۳	۰/۰۵۸	۰/۲۸۲	۱/۰۷۹	.۰۶۳(a)	مدرک تحصیلی	
۰/۹۴	-۰/۰۴۴	۰/۴۱۶	-.۸۱۴	-.۰۴۴(a)	حضور غیرمتعارف در فضای مجازی	

پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با تعدیل‌گری [...] ۱

Excluded Variables(c)					
Collinearity Statistics	Partial Correlation	.Sig	t	Beta In	Model
Tolerance					
۰/۶۸۲	۰/۰۵۱	۰/۳۴۵	۰/۹۴۶	.۰۵۹(b)	اثر تجرد
۰/۷۹۳	۰/۰۷۸	۰/۱۴۵	۱/۴۵۹	.۰۸۵(b)	مدرک تحصیلی
۰/۹۳۹	-۰/۰۳۹	۰/۴۷۲	۷۲۰.-	-.۰۳۹(b)	حضور غیرمتعارف در فضای مجازی
a Predictors in the Model: (Constant), سن					
b Predictors in the Model: (Constant), سن و اثر جنسیت					
c Dependent Variable: بخشش، جمع ابعاد					

اثر تجرد، مدرک تحصیلی، اعتیاد مجازی یا وجود اثر سن و زن بودن جوانان و در سطح اطمینان ۹۵ درصد حذف می‌شود. (sig<0.05) و نقشی در پیش‌بینی بخشش جوانان ندارد.

جدول ۸. رگرسیون ۲- پیش‌بینی بعد شناختی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با میانجیگری متغیرهای جمعیت شناختی

۸-۱

Variables Entered/Removed(a)			
Method	Variables Removed	Variables Entered	Model
Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).		اثر جنسیت	۱
Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).		حضور غیرمتعارف در فضای مجازی	۲
a Dependent Variable: بعد شناختی			

در رگرسیون گام‌به‌گام به جلو (stepwise forward) (با وارد کردن متغیرهای جنسیت، تأهل، مدرک تحصیلی، سن و اعتیاد مجازی)، ملاحظه می‌شود، اثر زن بودن و در گام بعدی اثر جنسیت مدل رگرسیونی در سطح اطمینان ۹۵ درصد تشکیل که بر «بعد شناختی بخشش» مؤثر است.

۲-۸- خلاصه مدل

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
۱	.۱۹۲(a)	۰/۰۳۷	۰/۰۳۴	۰/۴۷۷۲۵
۲	.۲۳۹(b)	۰/۰۵۷	۰/۰۵۲	۰/۴۷۲۸۷
a Predictors: (Constant), اثر جنسیت				
b Predictors: (Constant), اعتیاد مجازی, اثر جنسیت				

مشاهده می‌شود، اثر جنسیت (زن بودن)، $0/034$ (۳/۴ درصد) و همراه با اعتیاد مجازی $0/052$ (۵/۲ درصد) از بعد شناختی بخشش را پیش‌بینی می‌کنند.

۳-۸- ضرایب

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	.Sig
		B	Std. Error	Beta		
۱	(Constant)	۳/۳۴	۰/۰۳۷		۸۹/۶۲	۰/۰۰۰
	اثر جنسیت	-۰/۱۸۶	۰/۰۵۱	-۰/۱۹۲	-۳/۶۳۷	۰/۰۰۰
۲	(Constant)	۳/۲۵۹	۰/۰۴۷		۶۸/۷۱	۰/۰۰۰
	اثر جنسیت	-۰/۱۹۸	۰/۰۵۱	-۰/۲۰۴	-۳/۸۸۸	۰/۰۰۰
	اعتیاد مجازی	۰/۰۳	۰/۰۱۱	۰/۱۴۳	۲/۷۲۵	۰/۰۰۷
a Dependent Variable: بعد شناختی						

بعد شناختی بخشش بر اساس معادلات خطی (با پارامترهای فوق) قابل پیش‌بینی بوده و اثر جنسیت زن بودن بر بعد شناختی بخشش «منفی» ولی اثر اعتیاد مجازی مثبت است، عوامل احصا نشده (Constant) هم وجود داشته و معنی‌دار است. ($\text{sig}=0.000<0.05$)

پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با تعدیل‌گری [...] ۱

۴-۸- متغیرهای حذف‌شده

Model		Beta In	t	.Sig	Partial Correlation	Collinearity Statistics Tolerance
۱	اثر تجرد	.۰۶۴(a)	۱/۱۸۹	۰/۲۳۵	۰/۰۶۴	۰/۹۵۸
	سن	.۰۳۸(a)	۰/۷۰۲	۰/۴۸۳	۰/۰۳۸	۰/۹۵۴
	مدرک تحصیلی	.۰۴۱(a)	۰/۷۸۲	۰/۴۳۵	۰/۰۴۲	۱
	اعتیاد مجازی	.۱۴۳(a)	۲/۷۲۵	۰/۰۰۷	۰/۱۴۵	۰/۹۹۳
۲	اثر تجرد	.۰۴۲(b)	۰/۷۷۳	۰/۴۴	۰/۰۴۲	۰/۹۳۴
	سن	.۰۷۶(b)	۱/۳۸۶	۰/۱۶۷	۰/۰۷۵	۰/۹۰۲
	مدرک تحصیلی	.۰۵۷(b)	۱/۰۸۱	۰/۲۸	۰/۰۵۸	۰/۹۸۹

a Predictors in the Model: (Constant), اثر جنسیت

b Predictors in the Model: (Constant), حضور غیرمتعارف در فضای مجازی, اثر جنسیت

c Dependent Variable: بعد شناختی

اثر تجرد، سن و مدرک تحصیلی یا وجود اثر جنسیت و اعتیاد مجازی جوانان و در سطح اطمینان ۹۵ درصد حذف‌شده. ($\text{sig} > 0.05$) و نقشی در پیش‌بینی بعد شناختی بخشش جوانان ندارد.

جدول ۹. رگرسیون ۳- پیش‌بینی بعد عاطفی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با میانجیگری متغیرهای جمعیت شناختی

۹-۱

Variables Entered/Removed(a)			
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
۱	اثر جنسیت	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter $\leq$.050, Probability-of-F-to-remove $\geq$.100).

a Dependent Variable: بعد عاطفی

در رگرسیون گام‌به‌گام به جلو (stepwise forward) (با وارد کردن متغیرهای جنسیت، تأهل، مدرک تحصیلی، سن و اعتیاد مجازی)، ملاحظه می‌شود، فقط اثر جنسیت مدل رگرسیونی در سطح اطمینان ۹۵ درصد بر «بعد عاطفی بخشش» مؤثر است. مشاهده می‌شود، اثر جنسیت (زن بودن) ۰/۰۱ (۱ درصد) از بعد عاطفی بخشش را پیش‌بینی می‌کنند.

۹-۲. آنوا

.Sig	F	Mean Square	df	Sum of Squares		Model
.۰۳۳(a)	۴/۵۷۱	۱/۱۷۳	۱	۱/۱۷۳	Regression	۱
		۰/۲۵۷	۳۴۶	۸۸/۸۲۴	Residual	
			۳۴۷	۸۹/۹۹۸	Total	
a Predictors: (Constant), اثر جنسیت						
b Dependent Variable: بعد عاطفی						

طبق اطلاعات مندرج در جدول فوق، اثر رگرسیون، معنی‌دار است ($\text{sig}=0.000<0.05$).

۹-۳. ضرایب

Sig.	t	Standardized Coefficients	Unstandardized Coefficients			Model
		Beta	Std. Error	B		
۰/۰۰۰	۸۱/۸۹۸		۰/۰۴	۳/۲۴	(Constant)	۱
۰/۰۳۳	-۲/۱۳۸	-۰/۱۱۴	۰/۰۵۴	-۰/۱۱۶	اثر جنسیت	
a Dependent Variable: بعد عاطفی						

بعد عاطفی بخشش بر اساس معادله خطی (با پارامترهای فوق) قابل پیش‌بینی بوده و اثر جنسیت (زن بودن) بر بعد عاطفی بخشش «منفی» است، عوامل احصا نشده (Constant) هم وجود داشته و معنی‌دار است ($\text{sig}=0.000<0.05$).

۹-۴. متغیرهای حذف‌شده

Collinearity Statistics	Partial Correlation	.Sig	T	Beta In		Model
Tolerance						
.۰/۹۵۸	.۰/۰۱۴	.۰/۷۹۶	۰/۲۵۹	.۰۱۴(a)	اثر تجرد	۱
.۰/۹۵۴	.۰/۰۰۹	.۰/۸۶۵	۰/۱۷	.۰۰۹(a)	سن	
۱	.۰/۰۸۳	.۰/۱۲۱	۱/۵۵۳	.۰۸۳(a)	مدرک تحصیلی	
.۰/۹۹۳	-۰/۰۳۷	.۰/۴۹۳	-.۶۸۶	-.۰۳۷(a)	اعتیاد مجازی	

a Predictors in the Model: (Constant), اثر جنسیت

b Dependent Variable: بعد عاطفی

پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با تعدیل‌گری [...]

اثر تجرد، سن، مدرک تحصیلی، اعتیاد مجازی یا وجود اثر جنسیت (زن بودن) جوانان و در سطح اطمینان ۹۵ درصد حذف می‌شود. ($0/05 < \text{sig}$) و نقشی در پیش‌بینی بعد عاطفی بخشش جوانان ندارد.

جدول ۱۰. رگرسیون ۴- پیش‌بینی بعد رفتاری بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با میانجیگری متغیرهای جمعیت‌شناختی

۱۰۱۰

Variables Entered/Removed(a)			
Method	Variables Removed	Variables Entered	Model
Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter $\leq .050$, Probability-of-F-to-remove $\geq .100$).	.	سن	۱
a Dependent Variable: بعد رفتاری			

در رگرسیون گام‌به‌گام به جلو (stepwise forward) (با وارد کردن متغیرهای جنسیت، تأهل، مدرک تحصیلی، سن و اعتیاد مجازی)، ملاحظه می‌شود، فقط اثر سن مدل رگرسیونی در سطح اطمینان ۹۵ درصد بر «بعد رفتاری بخشش» مؤثر است، طبق نتایج مشاهده می‌شود، اثر سن $0/046$ ($4/6$ درصد) از بعد رفتاری بخشش را پیش‌بینی می‌کنند. بعد رفتاری بخشش بر اساس معادله خطی (با پارامترهای فوق) با اثر مثبت قابل پیش‌بینی بوده، عوامل احصا نشده (Constant) هم وجود داشته و معنی‌دار است ($0.05 < \text{sig} = 0.000$).

۱۰-۲. متغیرهای حذف‌شده

Collinearity Statistics	Partial Correlation	Sig.	t	Beta In		Model
Tolerance						
۰/۹۵۴	۰/۰۱۶	۰/۷۶۳	۰/۳۰۲	۰.۱۶(a)	اثر جنسیت	۱
۰/۶۸۹	۰/۰۳۶	۰/۵۰۸	۰/۶۶۲	۰.۴۲(a)	اثر تجرد	
۰/۸۰۳	۰/۰۶۱	۰/۲۵۸	۱/۱۳۳	۰.۶۶(a)	مدرک تحصیلی	
۰/۹۴	-۰/۰۸	۰/۱۳۹	-۱/۴۸۱	-۰.۰۸۰(a)	اعتیاد مجازی	
a Predictors in the Model: (Constant), سن						
b Dependent Variable: بعد رفتاری						

اثر جنسیت، مجرد، مدرک تحصیلی، اعتیاد مجازی یا وجود اثر سن جوانان و در سطح اطمینان ۹۵ درصد حذف ($\text{sig} > 0.05$) و نقشی در پیش‌بینی بعد رفتاری بخشش جوانان ندارد.

جدول ۱۱. رگرسیون ۵- پیش‌بینی بعد اعتقادی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی
با میانجیگری متغیرهای جمعیت شناختی
۱-۱۱

Variables Entered/Removed(a)			
Method	Variables Removed	Variables Entered	Model
Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter $\leq .050$, Probability-of-F-to-remove $\geq .100$).	.	سن	۱
Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter $\leq .050$, Probability-of-F-to-remove $\geq .100$).	.	اثر جنسیت	۲
Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter $\leq .050$, Probability-of-F-to-remove $\geq .100$).	.	اعتیاد مجازی	۳
a Dependent Variable: بعد اعتقادی			

در رگرسیون گام به گام به جلو (stepwise forward) (با وارد کردن متغیرهای جنسیت، تأهل، مدرک تحصیلی، سن و حضور غیرمتعارف در فضای مجازی)، ملاحظه می‌شود، اثر سن و در گام دوم اثر جنسیت و در گام سوم حضور غیرمتعارف در فضای مجازی مدل رگرسیونی در سطح اطمینان ۹۵ درصد تشکیل که بر «بعد اعتقادی بخشش» مؤثر است. طبق نتایج، مشاهده می‌شود، اثر سن، 0.058 ($5/8$ درصد)، با اثر جنسیت (زن بودن)، 0.087 ($8/7$ درصد) و همراه با اعتیاد مجازی 0.101 ($10/1$ درصد) از بعد اعتقادی بخشش را پیش‌بینی می‌کنند.

پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با تعدیل‌گری [...]

۱۱-۲. ضرایب

Sig.	t	Standardized Coefficients	Unstandardized Coefficients			Model
		Beta	Std. Error	B		
۰/۰۰۰	۲۰/۱۳۴		۰/۱۴۱	۲/۸۴۶	(Constant)	۱
۰/۰۰۰	۴/۷۱۶	۰/۲۴۶	۰/۰۰۵	۰/۰۲۲	سن	
۰/۰۰۰	۱۹/۶۴۱		۰/۱۵۸	۳/۱۰۸	(Constant)	۲
۰/۰۰۰	۳/۹۳۳	۰/۲۰۷	۰/۰۰۵	۰/۰۱۸	سن	
۰/۰۰۱	-۳/۴۷۶	-۰/۱۸۳	۰/۰۸۷	-۰/۳۰۴	اثر جنسیت	
۰/۰۰۰	۱۸/۵۷۴		۰/۱۷۹	۳/۳۲۴	(Constant)	۳
۰/۰۰۱	۳/۲۶۴	۰/۱۷۵	۰/۰۰۵	۰/۰۱۶	سن	
۰/۰۰۱	-۳/۴۱۶	-۰/۱۷۸	۰/۰۸۷	-۰/۲۹۷	اثر جنسیت	
۰/۰۱۲	-۲/۵۱۶	-۰/۱۳۲	۰/۰۱۹	-۰/۰۴۸	اعتیاد مجازی	

a Dependent Variable: بعد اعتقادی

بعد اعتقادی بخشش بر اساس معادلات خطی (با پارامترهای فوق) قابل پیش‌بینی بوده و اثر جنسیت (زن بودن) و اعتیاد مجازی بر بعد شناختی بخشش «منفی» ولی اثر سن جوانان مثبت می‌باشد، عوامل احصا نشده (Constant) هم وجود داشته و معنی‌دار است. ($\text{sig}=0.000<0.05$).

۱۱-۳. متغیرهای حذف‌شده

Excluded Variables(d)						
Collinearity Statistics	Partial Correlation	Sig.	t	Beta In		Model
Tolerance						
۰/۹۵۴	-۰/۱۸۴	۰/۰۰۱	-۳/۴۷۶	-۰/۱۸۳(a)	اثر جنسیت	۱
۰/۶۸۹	-۰/۰۳۳	۰/۵۴	-۰/۶۱۴	-۰/۰۳۹(a)	اثر مجرد	
۰/۸۰۳	۰/۰۲۲	۰/۶۸۲	۰/۴۱۱	۰/۰۲۴(a)	مدرك تحصیلی	
۰/۹۴	-۰/۱۳۸	۰/۰۱	-۲/۵۹۳	-۰/۱۳۸(a)	اعتیاد مجازی	

Excluded Variables(d)						
Collinearity Statistics	Partial Correlation	Sig.	t	Beta In		Model
Tolerance						
۰/۶۸۲	-۰/۰۱۴	۰/۷۹۶	-۰.۲۵۹	-۰.۰۱۶(b)	اثر تجرد	۲
۰/۷۹۳	۰/۰۴۴	۰/۴۱۵	۰/۸۱۶	۰.۰۴۷(b)	مدرک تحصیلی	
۰/۹۳۹	-۰/۱۳۴	۰/۰۱۲	-۲/۵۱۶	-۰.۱۳۲(b)	اعتیاد مجازی	
۰/۶۸	-۰/۰۰۸	۰/۸۷۵	-۰/۱۵۷	-۰.۰۱۰(c)	اثر تجرد	۳
۰/۷۹۳	۰/۰۴۵	۰/۴۰۸	۰/۸۲۸	۰.۰۴۷(c)	مدرک تحصیلی	

a Predictors in the Model: (Constant), سن

b Predictors in the Model: (Constant), سن، اثر جنسیت

c Predictors in the Model: (Constant), سن، اثر جنسیت، حضور غیر متعارف در فضای مجازی

d Dependent Variable: بعد اعتقادی

اثر تجرد و مدرک تحصیلی با وجود اثر جنسیت، سن و اعتیاد مجازی، در سطح اطمینان ۹۵ درصد حذف شده. ($\text{sig} > 0.05$) و نقشی در پیش‌بینی بعد اعتقادی بخشش جوانان ندارد.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی بخشش یا گذشت بر اساس اعتیاد مجازی با میانجی‌گری متغیرهای زمینه‌ای در میان جوانان کلان‌شهر تهران، طراحی و اجرا شده است.

در زمینه پاسخگویی به سؤال اول پژوهش مبنی بر اینکه؛ «آیا میان بخشش، اعتیاد مجازی و متغیرهای زمینه‌ای جوانان مورد مطالعه رابطه معناداری وجود دارد؟»، نتایج نشان داد که میان سن جوانان مورد مطالعه در شهر تهران با بعد رفتاری، بعد اعتقادی و تمام ابعاد بخشش، رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد و هرچه سن جوانان بالاتر باشد، ابعاد رفتاری و اعتقادی و وضعیت کلی بخشش آنان، بالاتر و بیشتر است. اما با بعد شناختی و بعد عاطفی با سن ارتباطی نشان نداد. بدین معنی که با بالاتر بودن سن جوانان، در نشان دادن بخشش در رفتار، بهتر عمل می‌کنند و به بخشش اعتقاد بیشتری دارند. نتایج همچنین نشان داد که بین میزان تحصیلات جوانان مورد مطالعه در شهر تهران با بعد رفتاری، بعد اعتقادی و تمام ابعاد بخشش، رابطه مثبت و معنی‌دار،

ولی همچنان تحصیلات با بعد شناختی و بعد عاطفی رابطه معنی‌داری ندارد. لذا، طبق نتایج این پژوهش میان سن و تحصیلات و اعتقاد داشتن به بخشش در برابر دیگران و همچنین، نشان دادن بخشش در رفتار، رابطه وجود دارد؛ اما بعد شناختی و عاطفی خیر، تحلیل این نتیجه بدین صورت است که برای جوانان بخشیدن از صمیم قلب دشوارتر از نشان دادن بخشش در رفتار است؛ و با بالاتر رفتن سن و میزان تحصیلاتشان بیشتر در عمل از خود بخشش نشان می‌دهند.

اما نتایج در مطالعه اثر جنسیت، میان زن بودن با بعد شناختی، عاطفی، اعتقادی و تمام ابعاد بخشش، رابطه منفی و معنی‌داری نشان می‌دهد، بدین معنی که زنان در ابعاد سه‌گانه شناختی، عاطفی و اعتقادی نسبت به مردان در زمینه بخشش وضعیت پایین‌تری داشته و متغیر جنسیت (زن بودن) باعث شده که شناخت، اعتقاد و حتی عاطفه و احساس آنان نسبت به بخشش و گذشت وضعیتی متفاوت و کمتر از مردان داشته باشد. اما زن بودن با بعد رفتاری رابطه معناداری نداشته و زنان جوان هم در رفتار، عملاً بخشش را از خود نشان می‌دهند. تحلیل این نکته جالب توجه است که هرچند زنان جوان، در عمل دیگران را می‌بخشند، اما شناخت و اعتقادشان متفاوت است و حتی ممکن است از نظر بعد عاطفی این بخشش محقق نشده باشد و فرد مقابل، هرچند که در عمل بخشیده شده اما در قلب و احساس یک زن همچنان بخشیده نشده باشد. اظهار نظر دقیق‌تر و عمیق‌تر در این باره، منوط به انجام پژوهش‌های بیشتر و دقیق‌تر است.

مجرد بودن با بعد اعتقادی و تمامی ابعاد بخشش، رابطه منفی و معنی‌داری داشته و بدین معنی است که افراد جوان مجرد کمتر به بخشش اعتقاد دارند، اما چون نتایج نشان داد مجرد بودن با بعد شناختی، عاطفی و رفتاری رابطه معنی‌داری ندارد، می‌توان استدلال کرد که جوانان مجرد هم در شناخت بخشش، هم در احساس و عاطفه‌ای که در نهایت منجر به بخشیدن در عمل می‌شود و هم در رفتار، تفاوتی با جوانان متأهل نداشته و می‌توانند در عمل دیگران را ببخشند.

اما نتایج پژوهش همچنین نشان داد که میان سن و مدرک تحصیلی جوانان مورد مطالعه در شهر تهران با اعتیاد مجازی رابطه منفی و معنی‌دار، وجود داشته و هرچه سن و میزان تحصیلات جوانان بالاتر باشد، اعتیاد مجازی آنان کمتر است. تحلیل این نتیجه آنکه، با بالاتر رفتن سن و تحصیلات، نحوه و میزان حضور در فضای مجازی و استفاده جوانان از اینترنت، به گونه‌ای تنظیم می‌شود که میزان اعتیاد در آنان کمتر

است. جوانان با سن و تحصیلات بالاتر، با توجه به رشد عقلی، فکری و رفتاری و با عنایت به دانش و تحصیلات بالاتر، می‌توانند بهره‌گیری خود از فضای مجازی را به نوعی تنظیم و اعمال کنند که در معرض اعتیاد مجازی قرار نگیرند و در بستر وابستگی به اینترنت نیفتند، اما زن بودن و مجرد بودن با اعتیاد مجازی رابطه معنی‌داری نشان نداده و در زمینه اعتیاد مجازی، تفاوتی میان زنان و مردان جوان مورد مطالعه و همچنین مجردها و متأهل‌ها مشاهده نشده است.

طبق نتایج مشاهده شد که بین اعتیاد مجازی جوانان با ابعاد رفتاری و اعتقادی بخشش رابطه منفی و معنی‌دار مشاهده شده که این به معنی این است که در زمینه اعتقاد و باور به بخشش و همچنین نشان دادن بخشش، عفو و گذشت در برابر دیگران، کاملاً معکوس عمل کرده و اعتیاد مجازی در جوانان، از میزان اعتقاد به بخشش و بخشش در عمل در میان آنان کاسته است. این اعتیاد با بعد عاطفی بخشش رابطه‌ای نشان نداده و به نظر می‌رسد احساس و عاطفه نسبت به بخشیدن یا نبخشیدن دیگران، برگرفته از متغیرهای دیگری غیر از اعتیاد مجازی است. انجام پژوهش‌های بیشتر و دقیق‌تر در این زمینه، به منظور شناسایی عوامل اثرگذار بر بعد عاطفی بخشش، به محققان آتی پیشنهاد می‌شود.

نتیجه جالب توجه دیگر اینکه، با کنترل متغیر اثر جنسیت، بعد شناختی بخشش با اعتیاد مجازی رابطه مثبت و معنی‌دار نشان داد، اما با بعد رفتاری و اعتقادی رابطه منفی و معنی‌دار مشاهده شد. از سوی دیگر، با کنترل متغیر اثر مجرد (حذف اثر تأهل)، هم بین بعد شناختی بخشش با اعتیاد مجازی رابطه مثبت و معنی‌دار ولی با بعد رفتاری و اعتقادی رابطه منفی و معنی‌دار دیده می‌شود. با کنترل متغیر زن بودن، بین بعد شناختی بخشش با اعتیاد مجازی رابطه مثبت و معنی‌دار ولی با بعد اعتقادی رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد. بدین معنی که در رابطه میان اعتیاد مجازی با بخشش، بعد شناختی با زن بودن و مجرد بودن رابطه مثبت و معنی‌دار نشان داده است. در زمینه پاسخگویی به سؤال دوم پژوهش مبنی بر اینکه: «آیا بخشش (و ابعاد آن) بر مبنای اعتیاد مجازی و با توجه به متغیرهای زمینه‌ای (سن، جنسیت، مدرک تحصیلی، وضعیت تأهل) قابل پیش‌بینی است؟»، نتایج نشان داد که: در رگرسیون گام‌به‌گام به جلو با وارد کردن متغیرهای جنسیت، تأهل، مدرک تحصیلی، سن و حضور غیرمتعارف در فضای مجازی، اثر سن و در گام دوم اثر جنسیت و در گام سوم اعتیاد مجازی، مدل رگرسیونی در سطح اطمینان ۹۵ درصد تشکیل شده که در «بعد اعتقادی بخشش» نقش دارد. لذا، مشاهده می‌شود

که اثر سن، $0/058$ ($5/8$ درصد)، با اثر جنسیت (زن بودن)، $0/087$ ($8/7$ درصد) و همراه با اعتیاد مجازی $0/101$ ($10/1$ درصد) از بعد اعتقادی بخشش در میان جوانان مورد مطالعه را پیش‌بینی می‌کنند. بعد اعتقادی بخشش نیز بر مبنای پارامترهای فوق، قابل پیش‌بینی بوده و اثر جنسیت (زن بودن) و اعتیاد مجازی بر بعد شناختی بخشش «منفی» است، بدین معنی که زن بودن منجر به ضعیف‌تر بودن بعد شناختی بخشش شده و اعتیاد مجازی نیز از میزان شناخت نسبت به بخشش می‌کاهد. به عبارت دیگر، زنان جوان مورد مطالعه در شهر تهران که اعتیاد مجازی دارند، در بعد شناختی بخشش ضعیف‌تر از دیگر جوانان مورد مطالعه هستند. ولی اثر سن جوانان مثبت بوده و هرچه سن بالاتر می‌رود بعد شناختی بخشش قوی‌تر می‌شود. تحلیل پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با توجه به متغیر سن، جالب توجه است. استفاده گسترده از اینترنت در میان جوانان گسترش یافته و ظرفیت‌های کار تعاملی، اطلاعاتی و سرگرمی با این ابزار ممکن است باعث شود که افراد کنترل خود را از دست بدهند و این امر منجر به وابستگی رفتاری معروف به اعتیاد مجازی شود (Kim, 2024; Gelain Marin, Maísa & Rosa Maria Martins de Almeida, 2021 & Munno et al., 2017). روند استفاده از فضای مجازی برای کاربر لذت‌بخش است، چرا که نه تنها نیازهای مختلف (اطلاعاتی، ارتباطی، سرگرمی و تفریحی و ...) را برایش رفع می‌کند بلکه شبکه‌های اجتماعی مجازی مختلف، سایت‌ها و کانال‌های غیراخلاقی، بازی‌های آنلاین و شبکه‌های آنلاین قمار، اغلب جوانان را مجذوب خود کرده و کاربردهای متعدد و متفاوت اینترنت، منجر به صرف وقت و زمان بسیار بیشتر از آنچه کاربر از ابتدا در نظر داشته می‌شود. اعتیاد مجازی در سن پایین‌تر بیشتر افراد را درگیر می‌کند و در صورت بی‌توجهی به این مقوله مهم و اثرگذار، پیامدهای اخلاقی و اجتماعی این اعتیاد مدرن، گریبان‌گیر جامعه خواهد شد. جوانان در صورت اعتیاد به فضای مجازی، ممکن است بسیاری از فرصت‌های شغلی خود را از دست بدهند، بسیاری از روابط خود با دیگران در دنیای واقعی را دچار چالش کنند و یا موفقیت‌های تحصیلی خود را به تعویق انداخته و یا با مشکلات جدی روبه‌رو کنند. از سوی دیگر مفهومی مانند بخشش که بر مبنای سن، از اعتیاد مجازی اثر می‌پذیرد نیز تحت تأثیر پیامدهای منفی این اعتیاد مدرن، رو به چالش است.

مشخص است که یک استفاده کنترل شده از اینترنت، یک عامل حفاظتی در طول مدت بهره‌گیری از فضای مجازی برای امکان تماس‌های اجتماعی، دورکاری (کار در خانه)، یادگیری

آنلاین و حتی توسعه ابزارهای مجازی برای امور مختلف داشته و دارد (Gonçalves et al. : 2020; Mukhtar, Javed, Arooj, & Sethi; 2020). استفاده مطلوب، مفید و به اندازه از فضای مجازی، گستره وسیعی از ظرفیت‌ها، امتیازات و مزایای بی‌پایان را در پیش چشم کاربران قرار می‌دهد، اما آنچه در پژوهش حاضر مورد مطالعه قرار گرفت استفاده افراطی و آسیب‌زا از فضای مجازی بود که بخشش و گذشت را مانند بسیاری از ویژگی‌های دیگر انسان، تحت الشعاع قرار می‌دهد. به منظور کاهش آسیب‌های استفاده از فضای مجازی، آموزش (به‌ویژه آموزش سواد رسانه‌ای) که همواره بستری امن و تضمین‌کننده سلامت روان فرد است، باید سرلوحه تمامی اقدامات مربوط به استفاده از فضای مجازی باشد. در این زمینه متوالی اصلی، نظام آموزشی از پیش‌دبستان تا دبستان و از دوره دبیرستان تا دانشگاه و آموزش عالی، است و معلمان، مدیران و استادان باید همواره راه را برای دانش‌آموزان و دانشجویان خود روشن سازند. استفاده صحیح از اینترنت و فضای مجازی از ضروری‌ترین آموزش‌هایی است که نه به‌عنوان یک مهارت جانبی، بلکه به‌عنوان مهم‌ترین و ضروری‌ترین مهارت در عصری که اینترنت بخش عظیمی از زندگی ما را احاطه کرده است، باید مدنظر قرار گیرد. والدین در نهاد خانواده نیز نقشی مهم و بی‌بدیل در این زمینه ایفا می‌کنند. از آنجاکه استفاده بهینه از اینترنت و فضای مجازی، منجر به وسیع شدن دامنه اطلاعات و آگاهی‌ها، ارتقاء مهارت‌های فنی و آموزشی، امکان برقراری ارتباطات، تعاملات آنلاین و تبادلات اطلاعات و... می‌شود، در صورت آموزش میزان و نحوه استفاده صحیح از این فضا، نه تنها فرد را از حرکت به سمت اعتیاد مجازی، مصون می‌دارد، بلکه شرایط را برای استفاده مطلوب از این فناوری مدرن مهیا می‌سازد.

سهل الوصول بودن، سرعت بالا، دسترسی آسان و ... در فضای مجازی باعث می‌شود که این فضا اغلب خواسته‌ها و نیازهای فرد را به سرعت برطرف کند، و اعتیاد مجازی، به صورت خودکار میزان صبر فرد را برای دست یافتن به آنچه خواسته اوست، کاهش می‌دهد. از سوی دیگر اعتیاد مجازی، میزان مسئولیت‌پذیری فرد را نیز تحت تأثیر قرار داده و باعث می‌شود تحمل او نسبت به دیگران کم شود و کمتر مانند یک فرد اجتماعی، تفکر و تأمل کند.

پیشنهادهای

با توجه به اینکه نتایج نشان داد که زنان در ابعاد سه‌گانه شناختی، عاطفی و اعتقادی نسبت به مردان در زمینه بخشش وضعیت پایین‌تری داشته‌اند، به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌شود تحقیقی در زمینه عوامل اثرگذار بر بخشش و گذشت در زنان طراحی و اجرا کنند تا با نتایج به دست آمده، بتوانیم عوامل مؤثر در کاهش بخشش در زنان را

کنترل کرده و عوامل اثرگذار بر افزایش گذشت در میان زنان را تقویت کنیم. با عنایت به اینکه طبق نتایج بین اعتیاد مجازی جوانان با ابعاد رفتاری و اعتقادی بخشش رابطه منفی و معنی‌دار مشاهده شده، پیشنهاد می‌شود که با ارتقاء سواد فضای مجازی، به جوانان در کنترل و کاهش میزان استفاده از فضای مجازی کمک کنیم تا با کاهش اثرات سوء اعتیاد مجازی، ابعاد رفتاری و اعتقادی بخشش در آنان تقویت شده و از آسیب‌های رفتاری و اعتقادی این نوع جدید از اعتیاد، کاسته باشیم.

طبق نتایج گویی اعتیاد مجازی تمامی کلیدها و مواردی که برای بخشش دیگران نیاز است را محو می‌کند. بخشش دیگران، نیازمند صبر، تحمل و گذشت است که اعتیاد مجازی با تأثیرات و پیامدهای متعددی که برای کاربر پرمصرف دارد، صبر و تحمل وی را تحت تأثیر قرار داده و منجر به کاهش گذشت وی در روابط میان فردی می‌شود. آنچه صلح، سازش، مهربانی و عذوفت نامیده می‌شود، از رهگذر بخشش و گذشت حاصل می‌شود. لذا علاوه بر آموزش میزان و نوع استفاده از فضای مجازی، آموزه‌های اخلاقی نیز باید سرلوحه اقدامات در حوزه فرهنگ‌سازی برای جوانان باشد. دستگاه‌ها، نهادها، سازمان‌ها و مؤسسات متولی فرهنگ برای افزایش آگاهی، بصیرت، اخلاق و ... در میان جوانان، باید در نظر داشته باشند که دستاورد چنین اقدامات مفید و فرهنگی، منجر به ایجاد و ارتقاء آرامش روحی و روانی و رفتاری در جوانان و در نهایت رسیدن به یک جامعه آرام با کمترین تنش‌های روانی و روحی است. از آنجاکه بخشش و گذشت همواره در دین اسلام، توصیه شده، انجام فعالیت‌های مذهبی برای ارتقاء روحیه بخشش و احساس مسئولیت در مقابل خود، دیگران و جامعه، نیز به متولیان امر توصیه می‌شود.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر، انجام تحقیق در میان جوانان شهر تهران است که تعمیم نتایج را به جوانان شهرهای دیگر، با محدودیت علمی روبه‌رو می‌کند. لذا تعمیم نتایج باید حتماً با رعایت ضوابط و احتیاط‌های علمی صورت پذیرد.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Somayeh Tajik Esmacili <https://orcid.org/0000-0002-0788-094X>

منابع و مأخذ

- احمدی، نفیسه؛ یوسفی، ناصر و بشلیده، کیومرث (۱۴۰۳). تدوین الگوی مشاوره‌ای بر اساس آموزه‌های اسلامی صبر و بخشش بر مدیریت هیجانات زوجین، *فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده*، ۱۹ (۶۶)، ۳۳۹-۳۶۱.
- <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26454955.1403.19.1.5.4>
- اشنایدر، سی‌آ و شین جی لویز (۱۳۹۰). معنویت و روانشناسی مثبت، ترجمه و تلخیص: مهرداد کلانتری و دیگران، اصفهان، نشر کنکاش.
- برقی، بابک و زاهدی فرد، سینا (۱۳۹۴). *اعتیاد به اینترنت و فضای مجازی و تأثیر آن در روند تحصیلی دانشجویان*، همایش دانشجویی مهندسی چالش‌ها و فرصت‌ها، دوره اول برگزاری.
- پرچم، اعظم و فتاحی سده، فاطمه (۱۳۹۵). کارکرد بخشش در تحکیم و آرامش خانواده از منظر قرآن (نمونه پژوهی: رفتار حضرت یعقوب و حضرت یوسف علیهم السلام)، *بصیرت و تربیت اسلامی*، ۱۳ (۳۷)، ۶۷-۸۷.
- تاجیک اسماعیلی (۱۴۰۲). نقش دینداری در گذشت در میان دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران، *فصلنامه علمی دین و ارتباطات*، ۳۰ (۲)، ۴۳۷-۴۷۲. <https://www.doi.org/10.30497/rc.2022.240099.1745>
- تاجیک اسماعیلی، سمیه و حیدری نصیر، سحر (۱۳۹۹). تحلیل جامعه‌شناختی گذشت و ابعاد آن: (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران)، *پژوهش‌های جامعه‌شناختی*، ۱۴ (۴)، ۷۵-۹۴.
- تاجیک اسماعیلی، سمیه (۱۳۹۹). پیش‌بینی میزان دین‌داری دانش‌آموزان بر اساس وابستگی به اینترنت و باور به دنیای عادلانه، *دین و ارتباطات*، ۲۷ (۲)، ۲۹-۷۹. Doi: 10.30497/RC.2021.75636
- چاپرک، علی؛ موسوی، آرش و السّتی، کیوان (۱۳۹۸). *فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۴ (۳)، ۶-۱.
- چناری؛ مهیم و شبستانی، اعظم (۱۴۰۰). پیش‌بینی میزان آشنایی با اخلاق در فضای مجازی با استفاده از سواد رسانه‌ای و شایستگی‌های فناورانه. *اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۶ (۱)، ۱۵۵-۱۵۸.
- حاجی یوسفی، لیلا؛ حسین‌زاده تقوایی، مرجان و زم، فاطمه (۱۴۰۳). *پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت بر اساس نشخوار فکری، استرس ادراک شده، خودکنترلی در میان نوجوانان*. سومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های کاربردی در علوم انسانی، اقتصاد، مدیریت و حسابداری. استکهلم سوئد.
- حق‌آورتاکنند، ملکه (۱۳۹۵). *اعتیاد اینترنتی دلایل و انگیزه‌ها، سومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی*. باتومی گرجستان.
- حکاک، محمد؛ نظریوری، امیر هوشنگ و موسی‌زاده، بهروز (۱۳۹۸). بررسی عوامل رفتاری مؤثر بر اقدام به بخشش از طریق فناوری نوین. *تازه‌های نشر دانشکده علوم اقتصادی و اداری*. <https://eco.lu.ac.ir/>
- خرم‌آبادی، بداله و طهماسبی، حسین (۱۴۰۳). *پیش‌بینی رضایت زناشویی بر اساس وظیفه‌شناسی، همدلی زناشویی و بخشش زناشویی*. *رویش روان‌شناسی*، ۱۳ (۵)، ۲۱۹-۲۲۸.

پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با تعدیل‌گری [...] |

خطیب‌زنجانی، نازیلا و آگاه هریس، مژگان (۱۳۹۳). شیوع اعتیاد به اینترنت در دانشجویان پیام نور استان سمنان. *یادگیری الکترونیکی*، ۵(۲). ۱-۷.

خلیلی حسین‌آبادی، سیدحسن؛ ترکی نیستانی بتول و میرشاه جعفری سیدابراهیم (۱۳۹۸). نقش‌گذشت در تحکیم بنیان خانواده از دیدگاه اسلامی، بصیرت و تربیت اسلامی، ۱۶(۳)، ۱۲۱-۱۳۸.

رازی‌زاده، علی؛ موسوی گیلانی، سیدرضی و مینایی، بهروز (۱۳۹۴). فضای مجازی بازی‌های رایانه‌ای و امکان انتخاب‌گزینه‌های اخلاقی، *پژوهشنامه اخلاق*، ۸(۲۹)، ۷-۲۰.

<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22287264.1394.8.29.1.2>

رحیمی، محمد؛ فتحی، لیلا؛ افراسیابی، فاطمه و اسکندری اندبیلی، رعنا (۱۳۹۸). بررسی رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی. *انتظام اجتماعی*، ۱۵(۲)، ۱۳۵-۱۵۹.

زارعی، محمد؛ نظری، علی محمد و زهراکار، کیانوش (۱۳۹۹). بررسی رابطه بخشش و جهت‌گیری مذهبی با تعارض زناشویی. *پژوهش در دین و سلامت*، ۶(۹۹)، ۲-۸۷.

سابقی، فرامرز (۱۴۰۳). اثربخشی آموزش مهرورزی بر تاب‌آوری تحصیلی و بخشودگی بین فردی. *مطالعات روان‌شناسی تربیتی*، ۲۱(۵۳)، ۱۴۸-۱۷۵. <https://doi.org/10.22111/jeps.2024.45558.5392>

سادات احمدی، هدی؛ زاده محمدی، فاطمه؛ معصوم بیگی، مهدیه و سهرابی، فرامرز (۱۳۹۱). بررسی میزان شیوع اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی. *فصلنامه علمی روان‌شناسی تربیتی*، ۸(۲۵)، ۱۹-۳۴.

شاملی، علی‌اکبر (۱۳۹۶). آسیب‌های فردی فضای مجازی از منظر اخلاق اسلامی. *فصلنامه اخلاق*، ۷(۲۵)، ۱۱-۳۴.

شیرافکن، امیرحسین؛ نصراللهی، اکبر و حسن‌زاده، رمضان (۱۳۹۹). رابطه اعتیاد به فضای مجازی با قلدری سایبری و بی‌موبایل‌هراسی در دانشجویان. *فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۱۰(۳۹)، ۱۰۵-۱۲۴.

صابری، زهره؛ فرقانی، آزاده و شاطریان محمدی، فاطمه (۱۳۹۲). الگوی شخصیتی سرشت و منش، هوش اخلاقی و اعتیاد به اینترنت در دانشجویان. *دومین کنگره روان‌شناسی اجتماعی ایران*. تهران: اسفند ۱۳۹۲.

صفاری‌نیا، مجید (۱۳۹۱). آزمون‌های روان‌شناسی اجتماعی و شخصیت. نشر ارجمند.

صفاری‌نیا، مجید و مفاخری، عبدالله (۱۳۹۰). بررسی مقدماتی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه گذشت. *روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران*، ۱، ۸۱-۹۲.

طاهری خرامه، زهرا (۱۴۰۳). بخشش و خودمراقبتی معنوی: راهنمایی برای بهزیستی. *دانش سلامت و دین*. شماره ۷۵، ۸-۹.

عشری، روح‌پرور (۱۳۹۰). رابطه بین احساس تنهایی، اعتیاد به اینترنت و هوش معنوی و نقش تعدیل‌کننده رشته تحصیلی و جنسیت در دانشجویان، مقاله منتشر نشده.

غباری بناب، باقر (۱۳۸۸). استفاده از روش عفو و گذشت در اصلاح روابط بین فردی.

<https://www.kashanu.ac.ir/Files/counseling/gozasht.pdf>

غباری بناب، باقر (۱۳۸۱). رابطه عفو و گذشت با میزان اضطراب در والدین کودکان استثنایی و عادی. روش شناسی علوم انسانی، شماره ۳۱، ۵۶-۷۰.

غباری بناب، باقر؛ متولی پور، عباس؛ حکیمی راد، الهام و حبیبی عسگرآبادی، مجتبی (۱۳۸۸). رابطه اضطراب و افسردگی با میزان معنویت در دانشجویان دانشگاه تهران. روان شناسی کاربردی، ۳(۲)، ۱۱۰-۱۲۳.

قدم پور، عزت اله؛ مهدیانی، زینب؛ پادروند، حافظ؛ امرایی، بهزاد و سوری، حسین (۱۳۹۸). پیش بینی اعتیاد به فضای مجازی و گرایش به رفتارهای پرخطر بر اساس خودتنظیمی عاطفی در دانش آموزان مقطع دبیرستان شهر تهران. روان شناسی تربیتی، ۱۵(۵۳)، ۹۳-۱۰۸. <https://doi.org/10.22054/jep.2020.35879.2406>

قدیمی، اکرم (۱۳۹۸). مقایسه مراکز فعال در حوزه اخلاق در علم و فناوری در کشورهای آمریکا، انگلستان، چین و هند. اخلاق در علوم و فناوری، ۱۴(۳)، ۲۲-۲۸.

کاشانکی، حامد و بشارت، محمدعلی (۱۳۹۷). کیفیت روابط بین فردی بر اساس بخشش خود، بخشش دیگران و بخشش موقعیت ها. علوم روان شناختی، ۱۷(۶۸)، ۴۰۹-۴۱۷. DOR: 20.1001.1.17357462.1397.17.68.2.0. کاویانی، حسین و پورناصح، مهرانگیز (۱۳۸۴). اعتباریابی و هنجارسنجی پرسشنامه سرشت و منش کلونیچر. مجله دانشکده پزشکی، ۶۳(۲)، ۸۹-۹۸.

کریمی، حسن؛ نورعلی فرخی و عبدالهادی مسعودی (۱۳۹۵). ساخت و اعتباریابی مقیاس عفو و گذشت بر اساس آموزه های اسلام. پژوهش نامه روان شناسی اسلامی، ۲(۵)، ۶-۳۳.

مسعودی، حمید و بهروران، حسین (۱۳۹۳). اخلاق در فضای مجازی: بررسی عوامل مرتبط با عضویت، میزان بازدید و ماندگاری افراد در گروه های اینترنتی غیر اخلاقی. مطالعات رسانه ای، ۹(۲۶)، ۸۱-۹۵.

مصباحی نیک، فائزه و حاجیانی، ابراهیم (۱۳۹۶). بررسی تأثیر فضای مجازی بر همدلی اجتماعی دانشجویان. راهبرد اجتماعی فرهنگی، ۶(۲۲)، ۳۳۱-۳۵۵.

منصوری هرسینی، مژگان (۱۴۰۱). تأثیر اعتیاد به اینترنت بر سلامت روحی و روانی جوانان و نوجوانان. رهیافت های نوین در مطالعات اسلامی، ۴(۱۱)، ۲۸۷-۳۱۰.

نادری بنی، ناهید؛ طاهری، فاطمه؛ جندقی، غلام رضا؛ یوسف زاده، سعید (۱۴۰۱). ارائه چارچوب رهبری مبتنی بر بخشش. مطالعات رفتار سازمانی، ۱۱(۲)، ۹۵-۱۱۸. DOR: 20.1001.1.23221518.1401.11.2.4.8

نظری، فرشته و لیبی، محمدمهدی (۱۳۹۶). مروری بر نظریه های جامعه شناختی در زمینه رابطه نظم اجتماعی و خشونت در ورزش (ارائه مدل نظری). پژوهش های جامعه شناختی، ۱۱(۴۳)، ۷۷-۱۰۰.

نوری، سمانه و یوسفی، فریده (۱۴۰۱). مقایسه اثربخشی بخشش درمانی و آموزش ذهن آگاهی بر بهبود بخشش در دانش آموزان متوسطه دوم. روان شناسی نظامی، ۱۳(۴۹)، ۶۵-۸۸.

DOR: 20.1001.1.25885162.1401.13.49.5.9

پیش‌بینی بخشش بر مبنای اعتیاد مجازی با تعدیل‌گری [...]

یوسفی، محمدحسن؛ ویسکرمی، حسنعلی و سپهوندی، محمدعلی (۱۴۰۳). بررسی همبسته‌های آسیب‌شناختی روانی اعتیاد به اینترنت در دانشجویان افغانستان مشغول به تحصیل در دانشگاه‌های ایران. علوم روانشناختی، ۲۳ (۱۳۹)، ۴۳-۶۱. doi:10.52547/JPS.23.139.1587

Ashiri, Ruhparvar (2010). The relationship between loneliness, internet addiction and spiritual intelligence and the moderating role of academic field and gender in students, unpublished article. **[In Persian]**

Akhtar, Sadaf& Alan Dolan& Jane Barlow(2024). *Understanding the relationship between state forgiveness and mental health: a qualitative study*. J Relig Health (2017) 56:450-463 DOI 10.1007/s10943-016-0188-9

Akhtar, S., & Barlow, J. (2018). Forgiveness therapy for the promotion of mental well-being: a systematic review and meta-analysis. *Trauma Violence Abuse*, 19, 107-122. <https://doi.org/10.1177/1524838016637079>

Akhtar, S., Dolan, A., & Barlow, J. (2017). Understanding the relationship between state forgiveness and psychological wellbeing: a qualitative study. *Journal of Religion and Health*, 56, 450-463. <https://doi.org/10.1007/S10943-016-0188-9>

Abdel-Khalek, A.M. and Naceur, F. (2007), Religiosity and its association with positive and negative emotions among college students from Algeria, *Mental Health, Religion and Culture*, Vol. 10 No. 2, pp. 159-170.

Ahmadi, Nafisa; Yousefi, Naser and Beshlideh, Kiyomarth (1403). Developing a counseling model based on the Islamic teachings of patience and forgiveness on the management of couples' emotions. *Educational cultural quarterly for women and family*. 19(66), 339-361. **[In Persian]** <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26454955.1403.19.1.5.4>

Barki, Babak and Zahedi Fard, Sina (2014). Addiction to the Internet and virtual space and its effect on the academic process of students. Challenges and opportunities engineering student conference. The first period of holding. **[In Persian]**

Barak, Azy& Suler, J. (2008), Reflections on the Psychology and Social Science of Cyberspace .Theory, Research, Applications(A.Barak, editor).pp 1-12. Cambridge University Oress.

Behserami SH, Sadegh Esfahani H, Nyazmand MR.(2015). The Role of media literacy in optimizing the use of social media and providing solutions to promote users' media literacy: A case study of Facebook Social Network. Tehran/Iran: Eighth National Conference of Adca: Social Networks in Information Centers. **[In Persian]** .

Blundell, R., & Camilleri, E. (2024, April 21). Scrolling through life : exploring the impact of internet addiction on health. The Malta Independent on Sunday, p. 22.

<https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/121172>

Burnette, J. L., Davisson, E. K., Finkel, E. J., Van Tongeren, D. R., Hui, C. M., & Hoyle, R. H. (2014). Self- control and forgiveness: A meta-analytic review. *Social Psychological and Personality Science* , 5(4),443-450. <https://doi.org/10.1177/1948550613502991>

- Barki, Babak and Zahedi Fard, Sina (2014). Addiction to the Internet and virtual space and its effect on the academic process of students. The first student conference of the Faculty of Engineering: Challenges and opportunities. Faculty of Engineering, Ferdowsi University of Mashhad. **[In Persian]**
- Cheng, C. T., Ho, S. M. Y., Lai, Y., Zhang, Q., & Wang, G. L. (2021). Coping profiles predict longterm anxiety trajectory in breast cancer survivors. *Supportive Care in Cancer*, 29, 4045-4053. [https:// doi. org/10.1007/S00520-020-05936-6](https://doi.org/10.1007/S00520-020-05936-6)
- Chaprak, Ali; Mousavi, Arash and Elesti, Kivan (2018). *Quarterly Journal of Ethics in Science and Technology*. Volume 14. Number 3, 1-6. **[In Persian]**
- Chenari; Mahim and Shabestani, Azam (2021). Predicting the level of familiarity with ethics in cyberspace using media literacy and technological competencies. *Ethics in Science and Technology*, Year 16, Number 1, 158-155. **[In Persian]**
- URL:<http://ethicsjournal.ir/article-1-2183-fa.html>
- Daniel Kardefelt-Winther (2014) A conceptual and methodological critique of internet addiction research: Towards a model of compensatory internet use. Volume 31, Pages 351-354. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563213004093?via%3Dihub>. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.10.059>
- Davis, D. E., Hook, J. N., Van Tongeren, D. R., De-Blaere, C., Rice, K. G., & Worthington, E. L. (2015). Making a decision to forgive. *Journal of Counseling Psychology*, 62, 280-288. <https://doi.org/10.1037/COU0000054>
- Enright, R. D. (1994). Piaget on the moral development of forgiveness: Identity or reciprocity? *Human Development*, 37, 63- 80.
- Enright, R. D., & North, J. (1998). *Introducing forgiveness*. Madison: Wisconsin University Press.
- Fincham, F. D., Paleari, G., & Regalia, C. (2002). Forgiveness in marriage: The role of relationship quality, attributions and empathy. *Personal Relationships*, 9, 27-23.
- Fincham, F. D.; Paleari, F. & Regalia, C. (2009). Measuring offencespecific forgiveness in marriage: The marital offence-specific forgiveness scale (MOFS). *Psychological Assessment*, (21), 194-209.
- Formerly, Farmarez (2024). *The effectiveness of teaching kindness on academic resilience and interpersonal forgiveness. Educational psychology studies*. No. 53. 148-175. **[In Persian]**
- Gelain Marin, Maísa & Rosa Maria Martins de Almeida (2024). Prevalence of Internet Addiction and Psychological Factors in Adolescents during the COVID-19 Pandemic. *Psicologia: Ciência e Profissão* 2024 v. 44, e257594, 1-14. <https://doi.org/10.1590/1982-3703003257594>
- Ghadimi, Akram (2018). *Comparison of active centers in the field of ethics in science and technology in America, England, China and India. Quarterly Journal of Ethics in Science and Technology*. Volume 14. Number 3. 22-28. **[In Persian]**
- Ghbaribanab, Baqer (2001). *The relationship between forgiveness and anxiety in parents of exceptional and normal children. Humanities Methodology*, No. 31. 56-70. **[In Persian]**
- Ghbaribanab, Baqir; Mutolipour, Abbas; Hakimi Rad, Elham and Habibi Asgarabadi, Mojtabi (2008). *The relationship between anxiety and depression and the level of spirituality in Tehran University students. Applied psychology*. Volume 3, Number 2, Series 10, 110-123. **[In Persian]**

- Ghobari Bonab, Bagher (1388). *Using the method of forgiveness and forgiveness in improving interpersonal relationships*. <https://www.kashanu.ac.ir/Files/counseling/gozasht.pdf>. [In Persian]
- Gilbert, P. B. (Ed.). (2004). *Compassion: Conceptualizations, research and use in psychotherapy*. New York: Routledge.
- Gilbert, P.B. (2004). Analysis of the function of system variable within forgiving and unforgiving families. *Journal of Family Therapy*, 22, 144- 167.
- Gilbert., PB,(2004). An analysis of the function of systemic variables withinforgivingand unforgiving families. *Journal of Family Therapy*, 22, 144- 167.
- Goldman, D. B., & Wade, N. G. (2012). Comparison of forgiveness and anger-reduction group treatments: a randomized controlled trial. *PsychotherapyResearch*, 22, 604-620. <https://doi.org/10.1080/10503307.2012.692954>
- Gonçalves, A. P., Zuanazzi, A. C., Salvador, A. P., Jaloto, A., Pianowski, G., & Carvalho, L. D. F. (2020). Preliminary findings on the associations between mental health indicators and social isolation during the COVID-19 pandemic. *Archives of Psychiatry and Psychotherapy*, 22(2), 10-19. <https://doi.org/10.12740/APP/122576>
- Haghi Ortakand, Queen (2015). *Internet addiction, reasons and motivations. The third international conference on modern researches in management, economy and humanities*. Batumi, Georgia. [In Persian]
- Haji Yousefi, Leila; Hosseinzadeh Taqvai, Marjan and Zam, Fatemeh (1403). *Predicting Internet addiction based on rumination, perceived stress, and self-control among adolescents. The third international conference on applied research in humanities, economics, management and accounting*. Stockholm, Sweden. [In Persian]
- Hakak, Mohammad; Nazarpuri, Amir Hoshang and Musa Zadeh, Behrouz (2018). *Examining behavioral factors affecting forgiveness through new technology*. <https://eco.lu.ac.ir/Taze-Hai-Nash-Danshkade-Aloom-Ekotosti-O-Adari/Evaluation-of-behavioral-factors-effective-on-action-for-giving-through-new-technology>[In Persian]
- Hall, J. H., & Fincham, F. D. (2006). Relationship dissolution following infidelity: The roles of attributions and forgiveness. *Journal of social and clinical psychology*, 25(5), 508-522.
- Hook, J. N., Worthington, E. L., Utsey, S. O., Davis,D.E., Gartner, A. L., Jennings, D. J., Van Tongeren, D. R., &Dueck, A. (2012). Does forgiveness require interpersonal interactions? Individual differences in conceptualization of forgiveness. *Personality and Individual Differences*, 53, 687-692. <https://doi.org/10.1016/J.PAID.2012.05.026>
- Kabat-Zinn, J., Massion, A. O., Kristeller, J., Peterson, L. G., Fletcher, K. E., Pbert, L., Lenderking, W. R., & Santorelli, S. F. (2007). Effectiveness of a meditation based stress reduction program in the treatment of anxiety disorders. *American Journal of Psychiatry* Volume149,Number7 <https://doi.org/10.1176/ajp.149.7.93>
- Kadampour, Ezzatullah; Mehdiani, Zainab; Padron, Hafez; Amrai, Behzad and Souri, Hossein (2018). *Predicting cyberspace addiction and tendency to risky behaviors based on emotional self-regulation in high school students in Tehran*. *Educational Psychology*, Year 15, No. 53. 93-108. [In Persian]

- Kardefelt-Winther, D. (2014). A conceptual and methodological critique of internet addiction research: Towards a model of compensatory internet use. *Computers in Human Behavior*, 31, 351-354. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.10.059>
- Karimi, Hassan; Nur Ali Farrokhi and Abdul Hadi Masoudi (2015). *Construction and validation of forgiveness scale based on Islamic teachings. Islamic psychology research paper. Second year, number 5, 6-33. [In Persian]*
- Kashanki, Hamed and Basharat, Mohammad Ali (2017). *The quality of interpersonal relationships based on self-forgiveness, forgiveness of others and forgiveness of situations. Psychological Sciences, Volume 17, 68. 417-409. [In Persian]*
- Kaviani, Hossein and Pournaseh, Mehrangiz (2004). *Validation and standardization of Cloninger's nature and character questionnaire. Journal of the School of Medicine*, 63(2), 89-98. **[In Persian]**
- Khalili Hosseinabadi, Seyed Hassan; Betul Turki Nistani and Seyyed Ebrahim Mirshah Jafari (2018). *Islamic insight and education. Year 16, No. 5, 121-138. [In Persian]*
- Khalili Hosseinabadi, Seyed Hassan; Turki Nistani, Betoul and Mirshah Jafari, Seyyed Ibrahim (2018). *Islamic insight and education. Year 16, Number 3, 138-121. [In Persian]*
- Khatibzanjani, Nazila and Aaghah Harris, Mozghan (2013). *Prevalence of Internet addiction among Payam Noor students in Semnan province. Electronic Learning Quarterly. Volume 5, Number 2. 7-1. [In Persian]*
- Khoramabadi, Yadaleh and Tahmasabi, Hossein (1403). *Prediction of marital satisfaction based on conscientiousness, marital empathy and marital forgiveness. Development of psychology. 13(5), 219-228. [In Persian]*
- Kim, H. K., & Davis, K. E. (2009). Toward a comprehensive theory of problematic Internet use: Evaluating the role of self-esteem, anxiety, flow, and the self-rated importance of Internet activities. *Computers in Human Behavior*, 25(2), 490-500. DOI:10.1016/j.chb.2008.11.001
- Mansouri Harsini, Mozghan (1401). *The effect of Internet addiction on the mental health of young people. New approaches in Islamic studies. Fourth period, eleventh issue, 287-310. [In Persian]*
- Masoudi, Hamid and Behroran, Hossein (2014). *Morality in cyberspace: examining factors related to membership, the amount of visits and the persistence of people in unethical internet groups. Media studies. Volume 9, Number 26. 81-95. [In Persian]*
- McFarland, M. J., Smith, C. A., Toussaint, L., & Thomas, P. A. (2012). Forgiveness of others and health: Do race and neighborhood matter? *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 67, 66-75.
- Mesbahi Nik, Faezeh and Hajiani, Ibrahim (2016). *Investigating the effect of cyberspace on students' social empathy. Socio-cultural strategy, sixth year, number 22, 355-331. [In Persian]*
- Mukhtar, K., Javed, K., Arooj, M., & Sethi, A. (2020). Advantages, limitations and recommendations for online learning during COVID-19 pandemic era. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, 36(COVID19-S4), S27-S31. <https://doi.org/10.12669/pjms.36.COVID19-S4.2785>

- Naderi Bani, Nahid; Taheri, Fatima; Jandaghi, Gholam Reza; Yousefzadeh, Saeed (1401). Providing a leadership framework based on forgiveness. *Organizational Behavior Studies*, Volume 11, Number 2, Serial 42. 118-95. [In Persian]
- Naderibani, Nahid; Taheri, Fatima; Jandaghi, Gholamreza and Yousefzadeh, Saeed (1401). Providing a leadership framework based on forgiveness. *Organizational Behavior Studies*, Year 11, Number 2, Serial 42, 95-118. [In Persian]
- Nazari, Fereshhte and Labibi, Mohammad Mahdi (2016). A review of sociological theories regarding the relationship between social order and violence in sports (presenting a theoretical model). *Sociological researches*, 11th year, 3rd and 4th issues, autumn and winter. 77-100. [In Persian]
- Nouri, Samaneh and Yousefi, Farideh (1401). Comparing the effectiveness of forgiveness therapy and mindfulness training on improving forgiveness in secondary school students. *Military Psychology*, Volume 13, Number 49. 65-88. DOR: 20.1001.1.25885162.1401.13.49.5.9 [In Persian] .
- Ortega Bechara. Andrea & Zhuo Job Chen& Richard G. Cowden& , Everett L. Worthington Jr. & , Loren Toussaint & , Nicole Rodriguez & , Hernan Guzman Murillo& , Man Yee Ho& , Maya B. Mathur & and Tyler J.
- Parham, Azam and Fatahi Sadeh, Fatemeh (2015). The function of forgiveness in the strengthening and peace of the family from the perspective of the Qur'an (case study: the behavior of Hazrat Yaqub and Hazrat Yusuf, peace be upon them). *Islamic insight and education*. No. 37. 67-87. [In Persian]
- Poloma, M.M. and Pendleton, B.F. (1989), Exploring types of prayer and quality of life: a research note, *Review of Religious Research*, Vol. 31 No. 1, pp. 46-53.
- Pop-Jordanova, N., & Loleska, S. (2021). Neuropsychological Correlates of Internet Addiction. *Prilozi (Makedonska akademija na naukite i umetnostite. Oddelenie za medicinski nauki)*, 42(3), 17-28. <https://doi.org/10.2478/prilozi-2021-0031>.
- Rahimi, Mohammad; Fathi, Leila; Afrasiabi, Fatemeh and Eskandari Andabili, Rana (2018). Investigating the relationship between virtual social networks and tendency to moral anomalies. *Social order*, 15th year, 2nd issue, 159-135. [In Persian]
- Razizadeh, Ali; Mousavi Gilani, Seyedrezi and Minaei, Behrouz (2014). The virtual space of computer games and the possibility of choosing moral options. *Ethical research paper*.8(29) 7-20. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22287264.1394.8.29.1.2> [In Persian]
- Sabri, Zahra; Farghdani, Azadeh and Shatrian Mohammadi, Fatemeh (2012). Personality model of nature and character, moral intelligence and internet addiction in students. *The second social psychology congress of Iran*. Tehran: March 2012. [In Persian]
- Sadat Ahmadi, Hoda; Zadeh Mohammadi, Fatima; Masoum Beigi, Mahdia and Sohrabi, Faramarz (1391). Investigating the prevalence of Internet addiction and its relationship with demographic characteristics among students of Allameh Tabatabai University. *Educational Psychology Quarterly*, 8(25), 19-34. [In Persian] .
- Sadock, B. J., Sadock, V. A. Kaplan, & Sadock's. (2015). synopsis of psychiatry: *Behaviora sciences/ clinical psychiatry*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.

- Safarinia, Majid (1391). *Social psychology and personality tests*. Dear publication. **[In Persian]**
- Safarinia, Majid and Mofakhari, Abdullah (2018). Preliminary examination of the psychometric properties of the questionnaire. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 1, 81-92. **[In Persian]**
- Schneider, CA and Shane J. Lopez (2019). Spirituality and positive psychology, translation and summary: Mehrdad Kalantari and others, Isfahan: Konkash Publishing . **[In Persian]**
- Science Monitor.
- Shamali, Ali Akbar (2016). *Personal injuries of cyberspace from the perspective of Islamic ethics*. *Ethics Quarterly*. Seventh year, number 25. Serial 47. 11-34. **[In Persian]**
- Shirafken, Amir Hossein; Nasrallahi, Akbar and Hassanzadeh, Ramadan (2019). *The relationship between cyberspace addiction and cyberbullying and mobile phobia in students*. *Information and communication technology in educational sciences*. Number 39. Period 10. 105-124. **[In Persian]**
- Skalski-Bednarz, S. B., & Toussaint, L. L. (2024). A relational model of state of forgiveness and spirituality and their influence on well-being: a two wave longitudinal study of women with a sexual assault history. *Psychology of Religion and Spirituality*. <https://doi.org/10.1037/rel0000526>
- Skalski-Bednarz, S. B., Toussaint, L. L., Konaszewski, K., Surzykiewicz, J. (2024). Episodic forgiveness in young American adults and its pathways to distress by health, outlook, spirituality, aggression, and social support. *Health Psychology Report*. <https://doi.org/10.5114/hpr/185739>
- Skalski-Bednarz, Sebastian Binyamin & Loren L. Toussaint & Karol Konaszewski & Janusz Surzykiewicz (2024) Episodic forgiveness in young American adults and its pathways to distress by health, outlook, spirituality, aggression, and social support. *health psychology report*. DOI:<https://doi.org/10.5114/hpr/185739>
- Subkoviak, M. J., Enright, R. D., Wu, C. R., Gassin, E. A., Freedman, S., Olson, L. M., & Sarinopoulos, I. (1995). Measuring interpersonal forgiveness in late adolescence and middle adulthood. *Journal of Adolescence*, 18, 641-655. <https://doi.org/10.1006/JADO.1995.1045>
- Tajik Esmaili, Somayeh (1402). The role of religiosity in forgiveness among students of the second year of high school in Tehran. *Scientific Quarterly Journal of Religion and Communication*. 30(2), 437-472. **[In Persian]** <https://www.doi.org/10.30497/rc.2022.240099.1745-79>.
- Tajik Esmaili, Somayeh (2019). Predicting students' religiosity based on internet dependence and belief in a just world. *Religion and communication*. Period 27. Number 2, consecutive 58. 29-79. Doi: 10.30497/RC.2021.75636 **[In Persian]**
- Tajik Esmaili, Somayeh & Heydari Nasir, Sahar (2019). *Sociological analysis of the past and its dimensions: (case study: students of the second year of high school in Tehran)*. *Sociological researches*, 14th year, 4th issue. 75-94. **[In Persian]**
- Taheri Khorameh, Zahra (1403). *Forgiveness and spiritual self-care: A guide to well-being*. *Knowledge of health and religion quarterly*. No. 75. 9-8. **[In Persian]**
- Toussaint, L., Lee, J. A., Hyun, M. H., Shields, G. S., & Slavich, G. M. (2023). Forgiveness, rumination, and depression in the United States and Korea: across-cultural mediation study. *Journal of Clinical Psychology*, 79, 143-157. <https://doi.org/10.1002/jclp.23376>

- VanderWeele(2024). Do Forgiveness Campaign Activities Improve Forgiveness, Mental Health, and Flourishing?. *International Journal of Public Health*. Volume 69. doi: 10.3389/ijph.2024.1605341
- Worthington, E. L., & Scherer, M. (2007). Forgiveness is an emotion-focused coping strategy that can reduce health risks and promote health resilience: Theory, review, and hypotheses. *Psychology & Health, 19*, 385-405. <https://doi.org/10.1080/0887044042000196674>
- Ye, Y., Tong, Z., Li, C., Gao, X., Sun, Y., Xu, J., Xu, Q., & Song, C. (2022). Social support as a mediator of the relationship between forgiveness and post-traumatic growth in hemodialysis patients: a structural equation modeling approach. *Frontiers in Psychiatry, 13*, 974045. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2022.974045>
- Yen, J. Y., Ko, C. H., Yen, C. F., Wu, H. Y., & Yang, M. J. (2007). The comorbid psychiatric symptoms of Internet addiction: attention deficit and hyperactivity disorder (ADHD), depression, social phobia, and hostility. *Journal of adolescent health, 41*(1), 93-98.
- Young, K.S.(1999). Internet addiction: The emergence of new clinical disorder. Paper presented at the 104th annual meeting of the American Psychological Association; August 11 199 9; Toronto, Canada.
- Young, Kimberly S. (1996), "Internet Addiction: The Emergence of a New Clinical Disorder" *CyberPsychology and Behavior*, Vol. 1 No. 3., pages 237-244.
- Yousefi, Mohammad Hassan; Viskarmi, Hassan Ali and Sephondi, Mohammad Ali (1403). Investigating the psychological correlates of Internet addiction in Afghan students studying in Iranian universities. *Psychological Sciences, Volume 23, Number 139*. 43-61. doi:10.52547/JPS.23.139.1587. [In Persian]
- Zarei, Mohammad; Nazari, Ali Mohammad and Zahrakar, Kianoush (2019). Examining the relationship between forgiveness and religious orientation with marital conflict. *Journal of research in religion and health, sixth year, number 99*. 87-2. [In Persian]

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی